

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ.

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΤΟΥ

ΘΩΜΑ ΖΑΟΥΛΗ ΣΑΪΑΝΝΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΣΦΗΚΑ.

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΕΡΓΙΟΥ ΧΟΡΑΦΤΑΝΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ.

1867.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

AL52.46.0021

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ

ΔΙΔΑΧΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

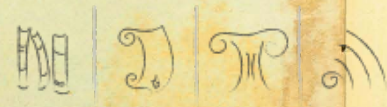
ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ

ΚΑΙ

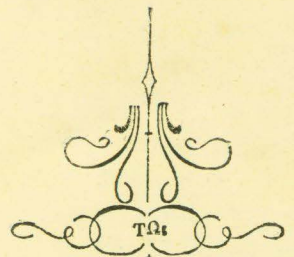

Πάν ἀρτετυπον μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν μου
προῶν ὑπάρχει τυποκλοπίας.

Handwritten signature in brown ink.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ΤΩ:

ΕΥΚΑΛΕΙ

ΚΑΙ ΔΕΙΩ: ΓΟΝΩ:

ΤΟΥ

ΑΕΙΜΝΗΤΟΥ ΗΡΩΟΣ

ΜΑΡΚΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΟΤΣΑΡΗ.

ΥΠΟΥΡΓΩ

ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

κτλ. κτλ. κτλ.

ΕΙΣ

ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΒΑΘΥΤΑΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

)))o(((

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ.

Σεβαστέμοι Κύριε!

Ἐνασχολῶν τὰς ὀλίγας τῆς ἀναπαύσεως μου στιγμὰς ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν τῆς παρούσης τραγωδίας· τὰ δὲ εἰς τοῦτο προτρέψαντά με αἷτια εἶναι, τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρώος, ἡ ὄντως τεχνικὴ πλοκὴ καὶ οἱ ὑψηλοὶ χαρακτῆρες οἵτινες ἐν αὐτῇ φαίνονται, πολὺ δὲ μᾶλλον ἡ ἄκρα φιλοπατρία τοῦ Ἑλληνος ὅστις ἐνώπιον τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος πάντα τὰ ἰδιωτικὰ αὐτοῦ πάθη μετ' ἀξιοθαυμάστου αὐταπαρνήσεως θυσιάζει.

Ἐκ τῆς ἠρωϊκῆς καὶ εὐάνδρου καταγόμενος Ἡπείρου, γεννηθεὶς δὲ καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τῇ περικαλλεῖ ταύτῃ νήσῳ ἐν ἧ τὸ ἔθνικόν αἶσθημα ἀείποτε θάλλει, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων κατελήφθην ὑπὸ μεγίστου θαυμασμοῦ πρὸς τὸν

ΙΑΚΩΒΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

Σκεφθεὶς δὲ πῶς νὰ ἐκφράσω τὸν σεβασμὸν μου πρὸς τὴν ἱερὰν τοῦ πατρὸς Σας σκιάν, ἀπεφάσισα νὰ ἀφιερῶσω τὴν παροῦσαν μετάφρασίν μου πρὸς Ὑμᾶς, τὸν ἄξιον Αὐτοῦ γόνου.

Μικρὰ μὲν εἶναι ἡ προσφορά μου, ἀλλὰ δέξασθε αὐτὴν, οὐχὶ εἰς τὸ μικρὸν τοῦ ἔργου ἀφορῶντες, ἀλλ' εἰς τὸ ἱερὸν αἴσθημα, τὸν ὑψηλοῦ σκοπὸν, ὑφ' οὗ πρὸς τοῦτο ὠρμήθη

Ἐν Ζακύνθῳ τῇ 1 Ἰουνίου 1867

Ὁ εὐπειθέστατος ὑμῶν θεράπων
Γεώργιος Κ. Σφήκας.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ἡ τραγωδία αὕτη, παρασταθεῖσα ἐνταῦθα μὲν κατὰ τὴν 22^ν Ἰανουαρίου, ἐν Πάτραις δὲ κατὰ τὰς 11 Φεβρουαρίου 1867, ἔτυχεν εὐμενεστάτης δεξιώσεως (1). Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν θεατῶν ἔφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, ἀπειράκεις οἱ ἠθοποιοὶ διεκόπησαν ὑπὸ τῶν ζωηρῶν χειροκροτήσεων καὶ ζητωκραυγῶν, μετὰ τὸ τέλος δὲ ἐκάστης πράξεως ἐπανειλημμένως ἐκάλουν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς σκηῆς, ἥτις ἐκάστοτε κατεπλημύρει ὑπὸ τῶν ζαχαρωτῶν. Παλμοὺς συγκινήσεως ἠοθάνθημεν ὅτε κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς σημαίας πάντες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀνέκραξαν «ζήτω ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν δούλων ἀδελφῶν» καὶ τότε ἴδομεν τὰ στήθη τῶν γενναίων ἀξιωματικῶν, παρευρεθέντων κατὰ τὴν παράστασιν, ὑπο ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐξογκούμενα, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ὑπὸ δακρύων ἐλπίδος βρεχομένους.

Καὶ τὸ ὦρατον φύλον οὐκ ὀλίγον συνεκινήθη κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Μάρκου ἀπὸ τῆς φιλτάτης οἰκογενείας του.

Ὁφελούμενοι ἐκ τῆς περιστάσεως σπεύδομεν ἵνα δημοσίως ἐκφράσωμεν πρὸς τοὺς συμπολίτας ἡμῶν Ζακυνθίους καὶ ἀδελφοὺς Πατρεῖς τὴν ἄκρατον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην δι' ὅσας κατέβαλον προσπάθειας πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς παραστάσεως παρασχόντες ἡμῖν πάντα τὰ μέσα.

Πολλοὶ ἀξιότιμοι Κύριοι δεδοκιμασμένης περὶ τὰ γράμματα ἱκανότητος, ἐν τῇ ἄκρᾳ αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς συμπαθείᾳ, ἐπήνεσαν τὴν μετάφρασιν, καὶ μεγάλως μᾶς ἐνεθάρρουν πρὸς ἐκδοσιν αὐτῆς· ἐὰν καὶ ἡ τῶν ἀναγνωστῶν κρίσις ἦναι εὐνοϊκὴ, τοῦτο θέλει εἶσθαι ἡ μόνη ἀμοιβὴ καὶ ζῆψις τῶν κόπων μας.

Ὁ Μεταφραστής.

(1) Ἐν Πάτραις ἀνηγορεύθη θέατρον ἐν ᾧ θίασος ἀξιαγάστων νέων ἔδιδε παραστάσεις καθ' ὅλον τὸν περελθόντα χειμῶνα ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος.

ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ

ΧΡΥΣΗ, σύζυγος τοῦ Μάρκου.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ, Ἀρχιεπίσκοπος Μεσολογγίου.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΕΓΡΗΣ.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ.

ΑΓΟ-ΒΑΣΙΛΑΡ, Ἀγὰς τοῦ Ὁμὲρ Βριώνη

ΚΙΤΣΟΣ, υἱὸς τοῦ Βότσαρη 9 ἐτῶν.

Ἄλλο τέκνον μικρότερον.

Ἄρχηγοί.

Γερουσιασταί.

Προὔχοντες.

Στρατιῶται Ἕλληνας.

Λαός.

Ἡ ΣΚΗΝΗ.

Κατὰ τὴν πρώτην πράξιν, Μεσολόγγιον.

» » δευτέραν » Δάσος κέδρων ἐν Ἄστρει.

» » τρίτην » Χωρίον Σοβαλάκο.

» » τετάρτην καὶ πέμπτην πράξιν, δάσος τοῦ ὄρους Ἀμφρίσου.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Ἐσωτερικὸν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ ναοῦ, καθέδρας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πορφυρίου.

Πορφύριος γονυπετής, Κωνσταντῖνος Βότσαρης.

ΚΩΝΣ. **Ἐβγε!** ἐγέρθητι, Πανιερώτατε.

ΠΟΡΦ. Ἄ! ἡ καρδία μου ελαφρύνεται ἕνεκα τῆς χαροποιᾶς εἰδήσεώς σου, λέγε, τί φέρεις;

ΚΩΝΣ. Τέλος ἔφθασεν εἰς Μεσολόγγιον ὁ περιμενόμενος Ἐπαρχος Κωνσταντῖνος.

ΠΟΡΦ. Ἰπὲρ αὐτοῦ ἐδεόμην.—Ἄλλ' ἀκούω πλησιαζούσας εἰς τὸν ναὸν φωνάς εὐφροσύνης καὶ ἐνθουσιασμοῦ.

ΚΩΝΣ. Εἶναι ὁ μέγας χαιρετισμὸς τοῦ λαοῦ συνοδευόντος αὐτὸν μέχρι τῆς οἰκίας τοῦ ποιμένου του. Ἢ πόσον εἶναι τώρα μεγαλοπρεπῆς ἐνταῦθα ἡ φωνὴ αὕτη, καὶ πόσα ὑψηλὰ αἰσθήματα διεγείρει εἰς ἐλεύθερον στήθος.

ΠΟΡΦ. Ἄς πορευθῶμεν πρὸς αὐτόν.

ΚΩΝΣ. Ἰδοῦ τον.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς καὶ οἱ ἄνω.

ΠΟΡΦ. Καλῶς ἦλθες, νέε Ἐπαρχε. Σὺ ἔφερες εἰς ἡμᾶς τὴν εὐχὴν τῶν ἐπτὰ νήσων ἢ Ἑλλάς στενάξει διὰ τὰς θυγατέρας τῆς ἐκείνας.—Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ σὲ εὐλογῶ.

ΜΕΤ. Ἐὰν ἐφθασα ἐνταῦθα σῆος, εὐχαριστῶ τὸν Ἰψιστον θαρραλέως ὠθησα τὸ μικρὸν μου σκάφος μεταξύ τῶν ἐχθρικών πλοίων (ἀ) ἢ Ὀθωμανὸς τὸ εἶδε, καὶ εἰς μάτην ἐφρύαξε.

ΚΩΝΣ. Ἐν στομάτῳ μου τώρα δέχθητι, Ἐπαρχε, τὰ σεβαστάτα τῶν πολέμιστων τοῦ Σουλίου.

ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΠΟΡΦ. Εἰς αὐτὸν θεῶρει ἓνα Βότσαρην.

ΜΕΤ. Ποῦ εἶναι ὁ Σωτήρ τοῦ Μεσολογγίου;

ΚΩΝΣ. Καὶ ἐρωτᾷς; μεταξὺ τῶν ὄπλων, ἐν μέσῳ τῆς καταστροφῆς τῶν Τούρκων. Τώρα καταδιώκει τὰ στρατεύματα τοῦ Βριώνη.

ΜΕΤ. Δὲν συνεδρεῖτε λοιπὸν εἰς τὴν ἐν τῷ Ἄστρει συναθροισμένην Συνέλευσιν ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὸν λαὸν μετὰ τῶν ἀνδρειοτέρων προδύχοντων!;

ΚΩΝΣ. Ἄ! τὸ στρατόπεδον, τὸ στρατόπεδον μόνον ἀκούει τρομερὰν τὴν φωνὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου!

ΠΟΡΦ. Ἐπαρχε, δριμεῖαν πληγὴν τῆς πατρίδος ἐγγίξεις.

ΜΕΤ. Καὶ ποῖα, ἐὰν ἐμάθετε παρὰ τῆς Συνελεύσεως, ποῖα εἶναι ἡ θέσις τῶν πραγμάτων;

ΠΟΡΦ. Ἄ! ἐρωτᾷς νὰ μάθῃς ὅ, περ ἀγνοῶ ἂν ἡ τρέμουσα φωνή μου δυναθῇ νὰ σοὶ ἀποκαλύψῃ. Μέχρι τοῦδε ὁ Θεὸς ἐπροστάτευσε τὸν δίκαιον ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ ξίφος, τὸ ὁποῖον οἱ υἱοὶ τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τέλους ἐπαλλον, ἠκτινοβόλησεν ὑπὸ θεῶν λαμπηδόνων. Οἱ ὀρκισθέντες ἑταιριστὰ ἐπιτυχῶς ἔθεσαν εἰς ἐνέργειαν τὸν μελετηθέντα ὑψηλὸν σκοπὸν. Πολὺ δὲ ἀτυχῆ ὑπῆρξαν διὰ τὸν Ἰψηλάντην τὰ τοῦ Δραγατσάνου πεδιά, καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἤλπισεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, τώρα στεναίξει κεκλεισμένος εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Γερμανίας· καὶ ὅμως ἡ Ἑλλὰς ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ ψάλλῃ τὸ ἱερὸν ἐλεύθερον ἄσμα τοῦ δυστυχοῦς Ρήγα. Τὸ Σοῦλι δεικνύει πῶς νικᾷ μία φουκτα παλλικαρίων. Ὁ Ἄλῃς μὲ τὴν ἐπονείδισον ἀλαζονείαν του ὑπερασπίζεται τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, καὶ ἡ πρώτη μας πνοὴ ἐλευθερίας εἶναι ἐσχάτη του. Ἰδοὺ ἡ Ἑλλὰς ἐπαναλαμβάνει εὐκλεῆ ὀνόματα· εἰς τὰς Θερμοπύλας θαυμάζει τὸν Ὀδυσσεά καὶ τὸν Γούραν, εἰς τὴν Ἀρκαδίαν τὸν Τουρκοφάγον Νικήταν, εἰς τὴν θάλασσαν τὸν Μιαούλην καὶ Κανάρην, εἰς τὴν Κόρινθον τὸν μεγαλόψυχον γέροντα Κολοκοτρώνην, καὶ ὁ ἄετός τοῦ Σουλίου παντοῦ ἀπλόνει τὰς νικηφόρους πτέρυγας του. Δι' αὐτοῦ συντρίβεται ἐπὶ τοῦ εὐθραύστου τούτου τείχους ἡ ἀπειρος ἰσχὺς τοῦ Ρεσχιδ καὶ τοῦ Βριώνη· ἀσφαλὲς λάφυρον τὸ ἐνόμιζον—ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει πεπηγμένον τὸ αἷμα τῶν ἀπίστων καὶ μόλις ἤρκεσεν ἡ γῆ εἰς τὰ πτώματά των.— Ἄ! ἐνίκησαμεν τοὺς βαρβάρους, τώρα ὅμως μᾶς ἐναπομένει τὸ δυσκολώτερον, νὰ νικήσωμιν ἡμᾶς αὐτούς! Πάλλει ὅθεν ἡ καρ-

διά διὰ τὴν τύχην μας, ἥτις κρύπτεται ἐντὸς τοῦ ἀφώνου κόλπου τοῦ μέλλοντος.

ΚΩΝΣ. Ἄ! πάτερ, εἰς τὴν καρδίαν μου δὲν εἰσέρχεται ἡ σκληρὰ ἀμφιβολία· εἶμαι βέβαιος, οἱ βάρβαροι ποτὲ πλέον, οὐ ποτὲ δὲν θὰ λάβωσιν ἰσχὺν ἐπὶ τῆς ἱεράς ταύτης γῆς, ἀναγεννηθείσης ὑπὸ τῆς ἀκτίνας τοῦ Σταυροῦ. Αὕτη συνέτριψε τὰς ἀλύσεις ἐπὶ τῆς ἀπηνόου κεφαλῆς τῶν τυράννων της. Ἢδη ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν προγόνων ὁ σπινθὴρ ἤναψε τὴν φλόγα ἐν τοῖς στήθεσι τῶν υἱῶν καὶ ἀπογόνων, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι δόξαι της θ' ἀναζήσωσιν.

ΜΕΤ. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι λόγοι ἄξιοι ἐνὸς πολεμιστοῦ, ἐνὸς Βότσαρη, τὴν προαίσθησίν σου ἐντὸς τῆς καρδίας μου αἰσθάνομαι· ὦ ἄνδρες, μὲ ἀναγκάζεις νὰ δακρύσω ἀπὸ χαρὰν καὶ νὰ σὲ ἐναγκαλισθῶ.

ΠΟΡΦ. Ἡ πρὸς τὴν νίκην πεποιθήσις φέρει συχνάκις πρὸς τὴν νίκην, τὸ γνωρίζω· ἀλλ' ὁ φόβος μου εἶναι πατρικὸς φόβος. Ἀπαριθμῶ δὲ τὰς δριμεῖας πληγὰς τῆς πατρίδος ὅπως προβάλλω σφόδρα θεραπείαν.

ΚΩΝΣ. Καὶ τίς, τίς δὲν γνωρίζει τὴν μεγαλοφυχίαν σου, τὴν στοργὴν τὴν ὁποῖαν τρέφεις πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ποίμνίον σου; Ἐξακολούθησον, Πανιερώτατε.

ΠΟΡΦ. Ἀκούσατε.— Πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς τὸν σταυρὸν ἀναθέτω. Ἄπειρον καὶ μέγα τώρα ἐνυπάρχει καὶ εἰς τὸν ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων τὸ μῖσος κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσλάμου· ἡ δὲ ἐκδίκησις ἐβρίζωθη ἤδη εἰς ἕκαστον στήθος ἕνεκα τῶν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑποφερθειῶν ὑβρεων, καὶ τὴν ἐκδίκησιν ταύτην ἔγραψε τὸ αἷμα τῶν ἀθῶων, ἡ θηριώδης ἀρπαγὴ, ἡ ἐκ τῶν τάφων εἰς τὸν ἀέρα σκορπισθεῖσα κόνις, ἡ διαφθορὰ τῶν παρθένων, ἡ ὕβρις τῆς αἰδοῦς τῶν συζύγων, καὶ ἡ βεβηλωθεῖσα ἀγιότης τῶν θυσιαστηρίων. Τὸ ἱερὸν τοῦτο μῖσος, τὸ ὑπὸ τῆς θρησκείας εἰς ἡμᾶς ἐμπνεόμενον, ἀφαιρεῖ τὸν τρόμον τοῦ θανάτου, μᾶς δεικνύει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ ὄλον φωταυγῆ καὶ ὠραῖον τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐν Κυρίῳ νικῶμεν. Ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἐχθροῦ μῖσος ἐξισοῦται μετὰ τοῦ ἰδιοῦ μας· αὐτὸς ὠρκίσθη ἐπὶ τοῦ Κορανίου νὰ καταστρέψῃ τὸν Σταυρὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ἰσχυροῦς τῆς Εὐρώπης, εἰς οὗς κοινοῦται ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, ὦ αἰώνιον αἴσχος! εὐμοῦχοι ὑπάρτετε. Πολυχρόνιος ὅθεν, αἱματηρὸς, θηριώδης θε-

λει εἶσθαι ὁ πόλεμος, καὶ παρὰ τῶν υἱῶν τῆς Ἑλλάδος ἀ-
παιτεῖ ἐκ δευτέρου δείγματα ἀνδρίας. Βαθέα ἔχνη ἀφήκαν εἰς
ἡμᾶς αἱ θαρεῖαι ἀλύσεις, τὰ δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ προσα-
ποκτηθέντα ἑλαττώματα ποτὲ δὲν δύναται λαὸς νὰ μεταβάλῃ.
Ἐν ἀκαρεῖ εἰς ἐξόχους ἀρετάς. Διακρίνω πάντοτε ἐν τῷ στρα-
τιώτῃ ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἀρχηγοῦ τὴν δίψαν τῆς
λαφυραγωγίας, καὶ βλέπω (ἂ! οὗτος εἶναι κίνδυνος μεγαλεί-
τερος), καὶ βλέπω τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πρωτεύειν ὑπερτεροῦσαν
τῆς ἀληθοῦς δόξης. Ἐντεῦθεν διαφωνοῦντες καὶ κρύφιοι ἐχθροὶ
μεταξὺ τῶν οἱ πρῶτοι ὀπλαρχηγοί, ἐκείθεν μῖσος εἰς μέρος
τῶν παλλικαρίων καὶ ἄτακτος πόλεμος, συχνάκις δὲ καὶ ἀ-
νοφελῆς ἢ νίκη. Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς διαφιλο-
νεικοῦσι μετὰ τῶν Δελιγιαννέων τὴν στρατιωτικὴν ἀρχήν· ὁ
Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Νέγρης ὑπερασπίζονται μετὰ τοῦ Ἰψη-
λάντου τὸν νόμον· καὶ ἐν τούτοις ὅλοι ἔχουσι ὀπαδοὺς καὶ
προσηλύτους, καὶ ματαίως ἡ Ἑλλάς ὑπέγραψε τὴν ἐν Ἐπι-
δαύρῳ συνθήκην. Τώρα τί πράττει πρὸ τοσοῦτων ἡμερῶν ἐν
τῷ Ἄστρει ἡ νέα ἔθνοςυνέλευσις; Ἐκαστος τῶν ἐκεῖ παρα-
καθημένων προσπαθεῖ νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του,
καὶ λησμονεῖ τὸν ὑψηλὸν ἀγῶνα τῆς Πατρίδος. Ὡ πανάγιε,
αἰδίδε Θεέ, φεῦ! δι' ἀγάπην τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, διὰ τὸ
αἷμα τῶν Μαρτύρων, οἵτινες ὅπως σὲ δοξάσωσιν ἐξέπνευσαν
ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ μεταξὺ φρικαλέων βασάνων, φεῦ! ἀπώτρεψον
τοσαύτην συμφορὰν καὶ βοήθησον τὸν λαόν σου.

ΚΩΝΣ. Παρηγορήθητι, Πάτερ. Καλῶς γινώσκεις ὅτι ἅμα τῇ
ἐμφανίσει τοῦ ἐχθροῦ πᾶσα διαφωνία παύει, καὶ πάντες τρέ-
χουσι πρὸς τὴν νίκην. Καὶ ὁ Τούρκος ἂν εἰσέλθῃ, τί φοβοῦ-
μεθα; Ἡ Αἰτωλία εἶναι ὁ προμαχὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς
τὴν Αἰτωλίαν εἶναι ὁ ἀδελφός μου. Ἀκράτητον εἶναι τὸ χεῖ-
λός μου πρὸς τὸν ἀδελφικὸν ἐπαινον· αὐτὸς εἶναι τὸ εἶδωλον
τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν. Σκληρὸς ἐν
τῇ μάχῃ, πρῶτος ἐν τῇ εἰρήνῃ· πάντοτε ἀγαθὸς πολίτης, ἀ-
γαθὸς σύζυγος καὶ πατὴρ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος
μόνον ἀγωνίζεται· μεταξὺ δὲ τῶν πλουσίων ἀρχηγῶν εἶναι πτω-
χὸς, καὶ ἄλλον πλοῦτον δὲν ἔχει ἢ τὸ ἀνίκητον ζῆφος του.

Χορὸς Στρατιωτῶν,

Τὸ ἄσμα τῶν ὁποίων θέλει ἀκούεσθαι πλησιάζον.

ΑΣΜΑ.

Ὡς ποτε, παλλικάρια,
Νὰ ζοῦμε 'στὰ στενά.
Μονάχοι, 'σὰν λεοτάρια,
'Σ ταῖς βράχαις, 'σὰ τὰ βουνά;

ΠΟΡΦ. Ὁ ἕμνος τοῦ Ῥήγα.

ΚΩΝΣ. Οὕτως ἀναγγέλλουσι τὸν ἀρχηγόν των τὰ παλλι-
κάρια τοῦ Μάρκου. Ἀναμφιβόλως ἐνίκησε· τρέχω εἰς προῦ-
πάντησίν του.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Πορφύριος, Μειαζᾶς, χορὸς ἔσωθεν

Χορὸς.

Καλλιτέρα μῦς ὤρας
'Ελευθερῆ ζωῇ,
Παρὰ σαράντα χρόνια
Σκλαβιά καὶ φυλακή.

Τι σ' ὠφελεῖ νὰ ζήσης
Καὶ νῆσαι στὴ σκλαβιά;
Στοχάσου πῶς σὲ ψήνουν
Καθ' ὦρα στὴ φωτιά!

ΠΟΡΦ. Δὲν εἶδες τὸν ἥρωα τοῦ Σουλίου, ἐντεῦθεν δύνασαι
νὰ τὸν ἴδῃς, ἐλθέ. (1)

ΜΕΤ. Θέλω ἐπιστήσει πᾶσάν μου τὴν προσοχὴν.

Χορὸς.

'Ανδρεῖοι Καπετάνοι,
Παππάδες, λαῖκοι,
'Σκοτώθηκαν κ' ἀγάδες
Μὲ ἄδικο σπαθί.

Κί ἀμέτρητοι ἄλλοι τόσοι,
Καὶ Τούρκοι καὶ Γραικοί,
Ζωὴν καὶ πλοῦτη χάρον
Χωρὶς κάμμιτ' ἀγορμῆ.

Σᾶς κράζει ἡ Πατρίς σας,
Σᾶς θέλει, σᾶς πορεῖ,
Ζητεῖ τὴν συνδρομὴ σας

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟ Μὲ μητρικὴ φωνή.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟΝ Αἰθροῦ Κέντρου πρὸς τὸ παράθυρον.

ΜΕΤ. Ὁ ὕμνος οὗτος εὕρισκει ἤχῳ εἰς πᾶν φιλελεύθερον ἔθνος· ἀλλὰ μεταξύ τῶν παλλικαρίων ἐκείνων δὲν διακρίνω τὸν ἀρχηγόν.

ΠΟΡΦ. Καὶ τοῦτο εἶναι μία ἐξοχος ἀρετὴ του! Ἀποβάλλει πάντα στολισμὸν, καὶ ἐνδύεται ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης. Μόνον δὲ ἐκ τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἀνδρίας θεωρεῖς αὐτὸν πρῶτον μεταξύ ὄλων ἐν τῇ μάχῃ. Παρατήρησον ποῦ προσηλόνουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ πλῆθος, καὶ ἐπὶ μᾶλλον συμπυκνοῦνται.

ΜΕΤ. Βλέπω, καὶ βλέπω! ἰδοὺ οἱ γέροντες κλίνουσι τὸ μέτωπον ἔμπροσθεν τοῦ ἥρωος, αἱ μητέρες τὸν χαιρετῶσιν ὑψόνουσαι τὰ βρέφη των· αὐτὸς δὲ ἐν τοσαύτῃ δόξῃ προχωρεῖ μὲ γαληνιαῖον πρόσωπον.

Χορός.

Ἐλαίε μ' ἕνα ζῆλον
Εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν
Νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκο
Ἐπάνω στὸν Σταυρόν.

Νὰ ὑψώσουμε τὰς χεῖρας
Ψηλά στὸν οὐρανόν,
Νὰ εἴπωμε ἐκ καρδίας
Ταῦτα πρὸς τὸν Θεόν.

Ὡ Βασιλεῦ τοῦ κόσμου,
Ὀρκίζομαι εἰς Σὲ
Στῆ γνώμη τοῦ τυράννου
Νὰ μὴν ἐλλῶ ποτέ.

ΜΕΤ. ἰδοὺ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Μάρκος καὶ Κωνσταντῖνος Βότσαρης, Στρατιῶται,
λαὸς καὶ οἱ ἄνω.

ΠΟΡΦ. Ὁ Μάρκε!

ΜΕΤ. Ὁ Ἄνδρῆε!

ΜΑΡΚ. Πάτερ, δόξασον τὸν Κύριον, κατεστράφη ὁ ἐν Βονίτζῃ στρατός.

ΠΟΡΦ. Καὶ ὁ φρικτὸς Ἰουσοῦφ;

ΜΑΡΚ. Μόλις ἐσώθη ἐκ τῆς μανίας τῶν ἰδίων του στρατιωτῶν.

ΠΟΡΦ. Φεῦ! διηγῆθητι... καὶ μὲλογότι συνεθίζεις νὰ ἐκτελῆς μᾶλλον ἢ νὰ διηγῆσαι τὰς ἐπιχειρήσεις σου, κατὰ βῆθι ὅπως εἰς τοσοῦτον.

ΜΑΡΚ. Τὴν νίκην ὄλην ἀποδίδω εἰς τὴν ἀνδρίαν τῶν στρατιωτῶν μου, εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν διαφωνίαν τοῦ ἐχθροῦ. (ὅ.) Ὁ Ἰουσοῦφ ἤκουσε τοὺς Σκηπετάρους παραπονουμένους διὰ τὸν ὄλιγον μισθὸν τῆς ὑπηρεσίας των, εἶχεν ἐπομένως εἰς τὰ στενά τοῦ Σπαρτῶν—ὄρους τέσσαρας χιλιάδας ἐκ τῶν πιστοτέρων του οἴτινες ἔκλειον τὸ στρατόπεδον. Νὰ ἐξολοθρεύσω τούτους' καὶ νὰ διεγείρω εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἐπανάστασιν ἥτο εὐκολόν. Ὁ Βριώνης πάντοτε πολέμιος πρὸς τὸν Ἰουσοῦφ ἀκολουθεῖ τὴν πρότασίν μου, καὶ πίστις δίδεται πρὸς τοὺς Σκηπετάρους ὅτι ἐὰν ἐγκαταλείψωσι τὰς σημαίας θέλουσιν ἔχη ἐλευθέραν τὴν διάβασιν πρὸς τὰ ὄρη των. Ρίπτομκι ἀμέσως μετὰ τῶν ἰδικῶν μου κατὰ τῶν εἰς τὰ στενά εὕρισκομένων Τούρκων, καὶ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τοὺς ἐξολοθρεύω· οὐδεὶς αὐτῶν ἐξέφυγεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ξίφους· καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ σφαγῇ ἠσθάνθη τὸν βραχιονά μου ἀπαυδοῦντα. Ἡ νύξ ἦτο περὶ τὸ μέσον τῆς πορείας τῆς, ὅτε ἐπαρουσίασα εἰς τοὺς Σκηπετάρους, μακρὰν τοῦ ἐπὶ τῆς παραλίας ὄρους, μεγάλην πυρκαϊάν ὑπὸ συνεσφωρευμένων ξηροχόρτων· τὸ σημεῖον ἐδόθη· ἀγγελῆδὸν ὄρμυσιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Σερασκέρ· φονεύουν τοὺς σκοποὺς, διαρπάζουσι τὰ ταμεία, καὶ μὲ τὰ ξίφη διαφιλονεικοῦσι τὸν χρυσόν. Ἄ! ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἀποδύσῃ τοὺς ἀποδύσαντας εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἰδικούς μας, οἴτινες καὶ ὤρμησαν ἀπλήστως κατ' αὐτῶν. Ὅπισω, ὀπίσω, πάντοτε ἡ πίστις εἶναι ἱερά· δὲν ὑπάρχει λόγος ἵνα τὴν παραβῆ τις ποτέ· ὄχι, ὄχι, δὲν εἶναι στρατιώτης τοῦ Βότσαρη ὅστις καταπατεῖ τὸν λόγον τῆς τιμῆς του. Οὕτως ἐφώναξα... καὶ ἐφείσθη τὸ αἵματος τοῦ ἐχθροῦ.

ΠΟΡΦ. Ἄς εἶπῃ τώρα ὁ κόσμος, ἐὰν δύναται, ὅτι ὁ Ἕλλην εἶναι ἄπιστος, καὶ ἄς ὑβρίσῃ τὸν δυστυχῆ λαόν, ὅστις θαρβράλῳς ὑψωσε τὸ μέτωπον.

ΚΩΝΣ. Αἰχμάλωτος τοῦ Τούρκου, καὶ ἐν τῇ ἀτυχεῖ πάλῃ τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ τοῦ ἀδυνάτου κατέβη εἰς τὰ τεχνάσματα· ἰδοὺ ἐπαναλαμβάνει τὰς γενναίας ἀρετάς.

ΜΕΤ. Μᾶς μισεῖ ὁ ἰσχυρὸς τῆς Εὐρώπης, εἶναι ἀληθές· ὁ ἀετὸς τῆς Γερμανίας ἀνοίγει τοὺς ὄνυχάς του· ὁ Ἀγγλικὸς Λέων λοξῶς μᾶς θεωρεῖ καὶ θρυχάται· ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ἴστανται οἱ λαοὶ οἴτινες τρέφουσιν ἀδελφικὰ πρὸς ἡμᾶς αἰσθήματα, καὶ ἡ ἐν δυστυχίᾳ ἀδελφὴ Ἰταλία μᾶς χαιρετᾷ μὲ τὴν δεξιάν ἧτις εἰς μακρὰν κινεῖ τὰς ἀλύσεις.

MARK. Τώρα, ἐὰν συγκατατίθεσαι, πάτερ, ἤθελον νὰ σοῦ
ὁμιλήσω.

ΠΟΡΦ. Ἀσμένως.

ΜΕΤ. Μίαν εὐχὴν ὑψώνω πρὸς τὸν Θεόν! Εἶθε τὰ τέκνα τῆς
Ἑλλάδος νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμά σου· καὶ τότε θέ-
λουσι γίνῃ ὁ πρῶτος λαὸς τῆς γῆς.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Πορφύριος καὶ Μάρκος.

MARK. Μέχρι τοῦδε, πάτερ, ἐνικήσαμεν. Πλὴν φρικτὴ θύελ-
λα, περισσότερον παρ' ὅσον νομίζεις σήμερον πλησιάζουσα, μᾶς
ἀπειλεῖ.

ΠΟΡΦ. Θεέ μου!

MARK. Φέρω τὸ βλέμμα μου μέχρι τοῦ Ἵψηλοῦ Θρόνου τοῦ
Διβανίου, καὶ συντόνω; ἐπαγρυπνῶ. Ὀρδαὶ ἀπείρων ἐχθρῶν εἶ-
ναι ἔτοιμοι νὰ καταπέσωσιν ἐπὶ τῆς δύσεώς μας. Ὁ Θηριώδης
Πασσᾶς τῆς Σκόδρας ἐντὸς τῆς Λαρίσσης συναθροίζει Τσοκί-
δας, Διάπηδας, Γκέγκιδας καὶ ὅσους ἀγρίους Ἰσλαμίτας ἔχει
ἢ Ἀσία. Σχεδιάζει δὲ νὰ προπέμψῃ τοῦ νέου στρατεύματος
φωνὴν συγγνώμης καὶ εἰρήνης· νὰ μεταχειρισθῇ τὰς τέχνας ὅ-
λας συγχρόνως τῆς ἀπάτης, καὶ γενναίως νὰ διαχύσῃ τὸ χρυ-
σίον, κινδυνωδέστερον τοῦ σιδήρου.

ΠΟΡΦ. Τί λέγεις; Καὶ ἐν τούτοις οἱ ἄνδραιοὶ ὑπέρμαχοι τῆς
Ἑλλάδος διαφιλονεικοῦσιν ἐν τῷ Ἄστρει....

MARK. Ἄ πάτερ, τώρα εἶναι χρεῖα τῆς δεήσεώς σου.

ΠΟΡΦ. Καὶ τοῦ ξίφους σου.

MARK. Πρὸ πολλοῦ ἀφιέρωσα εἰς τὴν πατρίδα τὸ ξίφος μου,
τὸ αἷμα μου, ὅλον ἑμαυτόν.— Ἀκουσόν με. Ἐμελέτησα κατὰ
διάνοιαν ὑψηλὴν τινα ἐπιχείρησιν, ἀποκύημα τῶν νέων μεγάλων
κινδύνων. Θὰ προσπαθῆσω νὰ τὴν ἐκτελέσω, ναί, θὰ τὴν
ἐκτελέσω· ἐὰν εὐμενῆς μοι προσμεϊδιάσῃ ἢ τύχη, κοινὴν θὰ ἔ-
χωμεν σωτηρίαν, καὶ ὡς πρὸς ἐμὲ ἄς γίνῃ τὸ πεπρωμένον μου,
θὰ διαμείνῃ αἰωνία ἢ μνήμη τοῦ Μάρκου. Πάτερ, ποτὲ δὲν
κλείω πρὸς ὕπνον τοὺς ὀφθαλμούς· χωρὶς τὴν μὴν ἔχω ἐνώ-
πιόν μου τὸν Λεωνίδα καὶ τοὺς πρηνκοσίους του. (γ.) Φαίνε-
ται μοι ὅτι τὸν βλέπω ὅλον λάμποντα ὑπὸ θεοῦ τινδρωτός,

καὶ προσφέρει τὴν χεῖρα, με ὑψώνει μέχρι τῶν σφαιρῶν,
ἐκεῖ ἀναυδῆς με ἐναγκαλιζέται, καὶ θέτει εἰς τὴν χεῖρά μου
τὸ ξίφος του ἐξαστράπτον ὑπὸ ἐρυθροῦ τινος φωτός· ἐγὼ ἔ-
λος ἔνθους ὑπὸ τοῦ ἀδελφικοῦ ἐκείνου ἀσπασμοῦ, ὑψώνω ἐπὶ
τῶν ὑψικρούφων ὁρέων τῆς Ἑλλάδος μου τὸ ξίφος ἐκείνο. Καί,
ὦ Πατρίς, φωνάζω, γλυκεῖά μου Πατρίς, ἐνδοξοτάτη κοιλίς ἡ-
ρώων, πάσης ὠραίας τέχνης, πάσης παιδείας, ποτὲ βασιλίσ-
σα Μῆτερ, ἐφώτισας τὸν Κόσμον ἵνα γίνῃς αἰχμάλωτος; Ἐκ-
δικήθητι τώρα τὴν ὕβριν ἀγενεστέρως δουλείας τεσσάρων μα-
κρῶν αἰώνων, ἐγέρθητι τώρα, ὦ καταφρονηθεῖσα Βασιλίσσα, καὶ
νίκησον τοὺς σκληροὺς τυράννους σου. Ποῦ θὰ εὐρεθῇ ὁ ἄτιμος
υἱός σου ὅστις δὲν θέλει καὶ μέχρι τελευταίας βραίδος τὸ αἷμά
του ὑπὲρ σοῦ νὰ χύσῃ;

ΠΟΡΦ. Μεγαλῆτερος ἀεῖποτε δεικνύεσαι. Τρέμω, τέκνον μου,
διὰ τὴν υπερβάλλουσαν ἀνδρίαν σου, ἐὰν χάσῃ σὲ ἡ Πατρίς,
τί τῆς μένει πλέον;

MARK. Μένει τὸ ὄνομά μου. Ὁ ἐξημμένος νοῦς μου ὅλος
ἦδη ἀναζωπυροῦται ἐν τῷ μελετηθέντι ὀλέθρῳ. Μόνον βλέμμα
στοργῆς στρέφω πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ θαλερὸν δάκρυ ἀνέρχε-
ται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἢ ἀγαθὲ ποιμὴν, σοῦ ἀνοίγω
τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν βοήθειάν σου. Εἶμαι σύ-
ζυγος καὶ πατήρ... ἔχω σύζυγον ἀξιολάτρευτον καὶ δύο ἐρά-
σμια τρυφερά τέκνα· θέλω νὰ ὑπεξαιρέσω ἀπὸ τὴν Ὀθωμα-
νικὴν ὀργὴν τὰ ἀθῶα ἐκείνα πλάσματα, καὶ νὰ τὰ διαφυλά-
ξω εἰς τὴν πατρίδα. Ἡ εὐλογία σου ὅθεν ἄς συνοδεύσῃ αὐτὰ
εἰς Πίζαν μέχρι τοῦ εὐσεβοῦς Ἀρχιεπισκόπου Ἰγνατίου (δ') καὶ
εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ ἀναχωρητηρίου του.

ΠΟΡΦ. Σώφρων βουλή! καὶ ὅπως σὲ ὠφελήσω.... Ἄλλ' ἔρ-
χεται τις.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

*Κωνσταντῖνος Βότσαρης, εἰς Κῆρυξ φέρων ἐν ἔγ-
γραφορ καὶ οἱ ἐρηθόντες.*

MARK. Εἶναι ὁ ἀδελφός μου, καὶ μετ' αὐτοῦ εἰς Κῆρυξ.
ΚΟΝΣ. Μάρκε, ἡ ἔθνος ἀνέλευσις σοὶ πέμπει τὸ ἔγγραφον τοῦτο.
MARK. (ἀναγινώσκει) «Ἡ δυτικὴ Ἑλλὰς ἐν τῷ Μάρκῳ Βό-
2

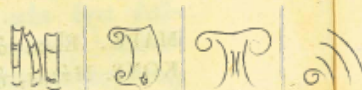
«τσαρὴ νὰ σέβηται τὸν Στρατάρχη τῆς. Τοιοῦτος παρ' ἡμῶν
νῦν ἀναγορεύεται καὶ μετὰ τὴν ἐξουσίαν περιβάλλεται τοῦτο
»δὲ εἶναι τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρίας, τῆς πίστεως.» (ε.)

ΚΩΝΣ. Ἡ ἀρετὴ σου θριαμβεῖ κατὰ τοῦ φθόνου τῶν ἐφα-
μίλλων σου Ἀρχηγῶν.

ΠΟΡΦ. Ὡ εἰς αὐτοὺς παβήσιασθη!

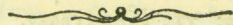
ΜΑΡΚ. Ἄ ναι, σὲ ἔννοῶ· μέχρι τοῦδε τὸ ξίφος μετεχειρί-
σθην· ἡ Πατρις ἄς μοι ἐμπνεύσῃ νέαν εὐγλωττίαν. Κωνσαν-
τίνε, ἀκολούθει μοι.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Διάσος κέδρων παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἄστρους μὲ ἐδώλια διὰ
τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

*Νέγρης, Ὀδυσσεὺς, Κολοκοτρώνης, προὔχοντες καὶ ἀρ-
χηγοὶ Ἑλλήνες, ὅλοι καθήμεροι. Φαινοῦνται τινεὶ
θέσεις κεραὶ.*

ΝΕΓΡ. Ἡ πρώτη ἀκτίς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου μᾶς φω-
τίζει καθήμενους παρὰ τὴν φλοισβίζουσαν θάλασσαν, ὑπὸ τὴν
ἱεράν τοῦ πατρίου κέδρου σκιάν. (στ'.) Ἀλλὰ περίξ βλέπω κενά
θρανία, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρέρχεται. Πολυτιμωτάτη εἶναι ἐνταῦθα
πᾶσα παρερχομένη στιγμή, καὶ πᾶσα στιγμή φέρει ἐπὶ τῶν
πετερυγῶν τῆς τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ἀπόν-
τος Προέδρου κηρύττω ἠνεωγμένην τὴν Συνεδρίασιν.

ΟΔΥΣ. Ὡ ἔνδοξε δημαγωγέ, σὺ ὅστις ἄλλο δὲν ἤξεύρεις ἢ
νὰ κηρύττῃς τὸν νόμον, σὺ πρῶτος παραβαίνεις αὐτόν. Ἔγω.
Ὅχι, δὲν θέλω νὰ φιλονεικῶ, ἀλλὰ σοῦ ἐνθυμίζω μόνον ὅτι
ὁ Ὀδυσσεὺς εἶναι ἐδῶ. (ζ'.)

ΝΕΓΡ. Ἐγὼ ὁ Θεόδωρος Νέγρης ἐνθυμίζω εἰς ἕκαστον, ὅτι
εἶμαι σπραγιδοφύλαξ τοῦ Κράτους, καὶ ἐκλεχθεὶς ἅπαξ παρ' ὑ-
μῶν εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦτο ἐπάγγελμα, δὲν ὀφείλω νὰ τὸ προ-
δώσω, οὔτε δύναται νὰ με φοβίσῃ ἡ ὀργὴ κεραινοβόλων βλεμ-
μάτων. (1) Τώρα ἄς ὀρκισθῶμεν, ἀλλοίμονον δὲ εἰς τὸν ὅς-
τις παραβῇ τὸν ὅρκον του. (η'.) Ὀρκίζομαι εἰς τὸ Ἅγιον ὀ-
νομα τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὡς μόνον κανόνα τῶν
λόγων καὶ πράξεών μου θέλω ἔχη εἰλικρινῆ αἰσθήματα ἐ-
λευθερίας· ὀρκίζομαι ὅτι ἐνταῦθα πάντα θέλουσι σιγήσῃ τὰ ἰ-
διώματα τῆς πατρίδος. (2)

ΙΑΚΩΒΑΚΗΡΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἘΠΙΣΤΗΜΗΣ

Ἔργοι ἀνίστανται. (2) Κἀθόνται.

(Βραχεία σιωπή.)

Ἐνδοξοὶ ἄρχοντες καὶ Στρατάρχαι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς ἐμπιστεύεται τὴν ἰσχύν του, τὸ δίκαιον καὶ τὰς ἐλπίδας του, εἴμεθα εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἡ ἐπανάστασις εἶχεν εὐτυχῆ ἔκβασιν, καὶ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον πρῶτον ἐπὶ τῆς γῆς ἐβλάστησεν, ἐὰν εἰς ἡμᾶς ἔχη σὺφρονας καλλιεργητάς, θὰ ἀναθάλωσι τὰ μαρανθέντα φύλλα του. Ἡμέτερον εἶναι τὸ πταίσμα ἐὰν κλονῆται ὑπὸ τοῦ φυσήματος τῶν ἐναντίων ἀνέμων· καὶ ὁ ἀρνούμενος χεῖρα ὑποστηρίξεως εἶναι ἐχθρὸς τῆς πατρίδος καὶ τοῦ σταυροῦ. Εὐηρεστήθητε νὰ καλέσητε τὸν Μαυροκορδάτον Πρόεδρον τῶν Γερουσιαστῶν. Ἐλαβεν ἤδη τὴν ἐκδικητικὴν τοῦ νόμου ἰσχύν, καὶ σήμερον ἀποποιεῖται τὸ νέον φορτίον· πάντοτε ὑπῆρξα οἰκειότατος φίλος του· (θ.) τῶρα τὸν κατηγορῶ ἐνταῦθα ἐγὼ πρῶτος.

ΟΔΥΣ. Ἡ πατρίς δέχεται τὴν παραίτησίν του.

ΝΕΓΡ. Ἀκούσατε.—Εἰς δεινὰς εὐρισκόμεθα περιστάσεις, καὶ χρεῖαν ἔχομεν τῆς βουλῆς τῶν καλλιτέρων. Ἄς μὴ παραχωρηθῆται ἐλευθερία παραιτήσεων, ἐκεῖνον δὲ τὸν ὁποῖον οἱ πολλοὶ ἔκρινον ἄξιον ὑψηλῆς τιμῆς ἀρχῆς, ἐκεῖνος ἄς κυβερνήσῃ τὴν Πατρίδα.—Ὅτε ὁ νόμος δὲν ὀμιλεῖ οὕτω, συχναὶς θέλομεν ἔχει κενὰ τὰ πρῶτα θρανία· ἐν τῷ μέσῳ τῆς πέριξ θορυβούσης τύρβης οἱ μετριοφρονέστεροι θέλουσιν εἰσθαι οἱ πρῶτοι ὀπισθοπορήσοντες, καὶ εὐθὺς θέλει προέλθῃ ἡ καταστρεπτικωτάτη πανώλη πάσης κυβερνήσεως, ἡ ἀναρχία· πάντες θὰ θέλουσι νὰ ἄρχωσιν, οὐδεὶς δὲ νὰ ὑπακούῃ· καὶ οὕτω θέλομεν διαλυθῆ καὶ θὰ λάβωμεν τὸν θάνατον. Προτείνω ὅθεν ὅπως τῶρα ἀνακληθῆ ὑπὸ τοῦ Νόμου εἰς τὴν ἔδραν τοῦ ὁ Προέδρου.

ΚΟΛΟΚ. Ὁ Πολεμάρχης, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐσκληρύνθησαν, καὶ ἡ κόμη ἐλευκάνθη ἐπὶ τῶν ὄρεων, ὅπου ἐλευθέρως ἔζησε μέχρις οὗ ἤλθεν ἡ ἡμέρα τῶν ἐκδικήσεων, ἀγνοεῖ τὰς τέχνας τοῦ λόγου· ἀλλ' ἐπὶ τῆς σπάθης μου ταύτης σοὶ ὀρκίζομαι (καὶ μέχρι τοῦδε εἰς μάτην δὲν ὀρκίσθη ὁ Κολοκίτσης) ὅτι δὲν ἀφίνω νὰ ἀπατηθῶ, καὶ ἀναμφιβόλως εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους κρύπτεται ἡ ἀλώπηξ, ἐγὼ ὁμῶς τὴν ἐκβάλλω ἐκ τῆς φωλεᾶς τῆς. Κατηγορεῖς τὸν Μαυροκορδάτον, καὶ ἐν τούτοις θέλεις ἵνα ἀκουσῶς του καθήσῃ ἐδῶ· ἀληθῶς μέγας εἶναι ὁ κόπος! ἀληθῶς θυσιάσεις τὸ πάθος τοῦ μου;

καὶ φίλου ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ! Οὐδὲν ἄλλο ζητεῖς ἢ νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν εὐχὴν σου, καὶ ἴσως... ἀκούσατε· ὁ Μαυροκορδάτος ἐπιθυμεῖ ἀπλήστως τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἀπεποιήθη, ἀλλ' ἐπειδὴ φοβεῖται μὴ δυσαρεστήσῃ πολλοὺς, ὑποκρίνεται τὸν δύσκολον, καὶ προσμένει ἵνα ὁ πολυμήχανος φίλος του ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ νόμου τὸν σύρη ἐνταῦθα. Οὕτω συμφωνοῦσι μεταξύ των, οὕτω θέλουσι νὰ μερισθῶσι τὴν ἐξουσίαν.....

ΝΕΓΡ. Τοσοῦτον προχωρεῖς;

ΟΔΥΣ. Ἐχει ἕκαστος ἐδῶ ἐλεύθερον τὸν λόγον.

ΝΕΓΡ. Ὅχι ὁμῶς καὶ τὴν προσβολήν.

ΚΟΛΟΚ. Καὶ εἶναι ἴσως αὕτη προσβολή; Εἶναι λόγος ἐλευθερος, καὶ ἄλλοι ἀκόμη ὑπάρχουν ἐὰν ἄλλους ζητήσῃ. Τῶρα ποῦ, ποῦ ἠκούσθη ὅτι διὰ τῆς βίας πρέπει νὰ ἀνακληθῆ εἰς τὰς ἀποβληθείσας τιμὰς εἰς πολίτης; Πῶς δύναται νὰ ἐμπιστευθῆ ἀληθῶς εἰς αὐτὸν ἡ Πατρίς, ἀφοῦ ἀκουσῶς τὴν ὑπηρετεῖ, ἢ δυσπιστεῖ εἰς τὰς δυνάμεις του; Οὐδ' ἡ τυραννία ἐφθασεν εἰς τοσοῦτον· οἱ αἰχμάλωτοι αὐτοὶ εἶχον ἐλευθερίαν παραιτήσεως· καὶ θέλεις σήμερον νὰ τὴν ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, σήμερον ὅτε μάχονται ὅπως τὴν ἀποκτήσωσιν; Ἄλλὰ τί πλέον; Ὅποῖον φρικῶδες κενὸν φαντάζεσαι πέριξ σου; Καὶ δὲν ἔχει ἴσως ἡ Ἑλλάς ἄλλα τέκνα, τὰ ὁποῖα εὐσεβῶς νὰ προσφέρωσι πρὸς αὐτὴν τὴν βοήθειαν τοῦ νοός των; Σὺ παραπονεῖσαι διὰ μίαν ὕβριν, καὶ ἐν τούτοις ὁ λόγος σου προσβάλλει πάντας τοὺς ἐδῶ συνθηροισμένους προύχοντας. Καὶ τίς εἶναι οὗτος τὸν ὁποῖον ἤθελες νὰ ἴδῃς σχεδὸν ἐπὶ θρόνου καὶ παρὰ τὸν Σουλτάνον; Ὁ Ἰψηλάντης καὶ ὁ Κομνηνὸς καλῶς ἤδη μᾶς ἐδειξαν ὅπως τὸν γνωρίζωμεν. Ὅσακις δὲ ἡ κοινὴ γνώμη ἤλπισε τόσον εἰς τοὺς Φαναριώτας πρίγγηπας, πάντοτε ἠπατήθη.—Καὶ ἡμεῖς ἐλεύθεροι θέλομεν ἀκόμη νὰ σεβασθῶμεν τὴν μωρὰν ἰσχύν τοῦ αἵματος; Ἐδῶ σπάθην καὶ σταυρὸν, Θεὸν καὶ λαὸν, οὐδὲν ἄλλο βλέπω. Ἡ πρότασίς σου δὲν θέλει ὑπάγῃ ὑπὸ κάλπην· ἐὰν δὲ μεταξύ ἡμῶν ὑπάρχη τις κλίνων εἰς ὑποστήριξιν αὐτῆς, ἄς ἀποβρίψῃ τὸ ξίφος καὶ ἄς προσπέσῃ ἐνώπιον τοῦ Ὄθωμανοῦ.

ΝΕΓΡ. Ἐκαστος προφανῶς διακρίνει, ὅτι εἰς σὲ ὀμιλεῖ παλαιόν τι μῖσος, καὶ ἴσως ἐπιδιώκεις... Ἄ σκληρὰ λέξεις, ἀ-

πόνησον ἐπὶ τῷ χεῖλος μου, καὶ ἐπίστρεψον εἰς τὴν καρδίαν μου. Ἐγὼ δὲν καθύμην ἐνταῦθα ἵνα ὑποθάλω τὰς πολιτικὰς

ΙΑΚΩΒΑΤΙΣΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΕΩΡΙΟΥ

ἔριδας· ὡ ἐὰν ἠδυνάμην νὰ καταπραύνω αὐτάς! Ἀθλία Ἑλλάς, ἰδοὺ τὸ πεπρωμένον σου, ἡ διαφωνία. Εἰς μάτην δὲ σὲ ἐδί-
δασκεν ὁ θεῖος ποιητής σου ἄδων τὴν θλεθρίαν ὄργην τοῦ Ἀ-
χιλλεύως. Ἄς ἐκπληρωθῇ τὸ χρέος μου, τὰ δὲ λοιπὰ ἄς ἀνα-
θέσωμεν εἰς τὸν Κύριον.

ΟΔΥΣ. Ἄς μᾶς γίνῃ γνωστὴ ἡ παραίτησις τοῦ Προέδρου.

ΝΕΓΡ. (ἀναγινώσκει) (ι.) Κύριοι!

«Ἐκλεχθεὶς παρ' ὑμῶν Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, ἠσθάνθην μέ-
»χρι τῆς καρδίας μου φθάνουσαν σκληράν τινα κατηγορίαν.
»Ἐτόλμησέ τις νὰ φαντασθῇ ὅτι ἐγὼ προὐκάλεσα τὴν ἐκλογὴν.
»Ἐπικαλοῦμαι μάρτυρα τὸν Θεὸν, τὴν συνείδησιν, ὑμᾶς αὐτοὺς
»ὅτι ἔλαβον ἐλευθέρως ψήφους. Ὡ πόσον σκληρὰ ἀμοιβὴ δι' ὅσα
»ἔπραξα ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Τώρα μόνον μία παραίτησις
»δύναται νὰ μὲ ἀπολύσῃ τῆς κατηγορίας. Ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ μοι
»ἤτο βαρὺ τὸ φορτίον, ἐπειδὴ μὲ ὑπερβολικὴν μου λύπην βλέπω
»διαφωνούσας τὰς δύο πρώτας ἀρχάς, καὶ ἐγὼ, ἂν καὶ ἀ-
»θῶος, ἤθελον ἕως ἀυξήσῃ τὰς ἔχθρας, ἐγὼ ὅστις πάντοτε
»ἠθέλησα σύμπνοιαν καὶ εἰρήνην. Εὐτυχῆς ἐγὼ ἐὰν ἡ παραί-
»τησις μου δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα· μοι ἐναπομένει
»νὰ χύσω ὑπὲρ αὐτῆς ὅλον τὸ αἷμά μου.»

ΟΔΥΣ. Νέος Φωκίαν!

ΚΟΛΟΚ. Τοὺς λόγους τούτους γράψον πλησίον ἐκείνων, τοὺς
ὁποίους ἔγραψα δεχόμενος τὸν τίτλον Στρατάρχου.

ΝΕΓΡ. Παραπλησίαν τύχην φοβοῦμαι εἰς τὴν πρότασιν ἄλ-
λου τινὸς νόμου. Ὡ θεέ μου! ἐὰν αὕτη δὲν ψηφισθῇ, πρέπει
νὰ ἀπελπισθῶ περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας.

ΟΔΥΣ. Καὶ τίς εἶναι ὁ προτείνων;

ΝΕΓΡ. Ζητεῖ νὰ μείνῃ κεκρυμμένος, ἡσύχως νὰ λυπῆται διὰ
τὴν ὄργην σας.—Ἀκούσατε.

ΟΔΥΣ. (Ἰδὲ πῶς συνθέτει τὸ πανοῦργον μέτωπόν του· πρὶν
ὀμιλήσῃ ὑπόσχεται ἐν ψεύδος.)

ΝΕΓΡ. Ἡ ἀνδρία ἄς βραβεύηται, ἕκαστος ἀμιλλώμενος μὲ
τοὺς ἀνδρειότερους ἄς ἐλπίζῃ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀμοιβῆς τῶν
κόπων του· τὴν δὲ τιμὴν ταύτην μόνη ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ν' ἀ-
πονέμῃ ἀπὸ τοῦδε. (ια')

ΟΔΥΣ. Βλέπω ποῖον σκοπεύει, καὶ πόθεν ἔρχεται τὸ κτύ-
πημα. Τίς ἡ χρεία ἵνα ὑπὸ τὸ κάλυμμα ἀγνωστοῦ ὀνόματος
ἐκθέτης καταχθονίους σκοποῦς; ἐκεῖ ἐγεννήθησαν ἐντός τοῦ με-

τώπου ἐκείνου τὸ ὁποῖον πειράται νὰ ὑψωθῇ ἐπὶ τῆς πτώ-
σεως τῶν Ἀρχηγῶν. Τώρα στρέφον τὸ βλέμμα ἐδῶ. Τοῦτο εἶ-
ναι ξίφος Τουρκικόν, Τουρκικὸν αἷμα εἰς τὴν χεῖρά μου μέχρι
τοῦδε ἔπιε· θέλεις νὰ μοι τὸ ἀφαιρέσῃς; Σκέφθητι ὅμως ὅτι
δὲν εἶναι ἄγευστον καὶ Ἑλληνικοῦ αἵματος... Ἄ σὺ θέλεις νὰ
ἐνσπείρῃς ἔριδας μεταξὺ στρατιωτῶν καὶ ἀρχηγῶν! τί ἄλλο
δὲ σοὶ ἐναπολείπεται νὰ πράξῃς; Θέλεις εἶπη εἰς τὸν πιστό-
τερον στρατιώτην μου· «Ἰπαγε, ἀφαιρέσον τὸν βαθμὸν καὶ τὴν
κεφαλὴν τοῦ Ὀδυσσεύως, ἢ θέλεις χάσῃ τὴν ἰδικὴν σου.» (ιβ')

Καὶ τίνες, τίνες εἴθε σεῖς, ὡ ὑπερῆφανοι, οἵτινες τολμάτε νὰ
καταφρονήτε ἡμᾶς; Ἡμᾶς οἵτινες ἀθλίως ἡμέρας διάγομεν ἐν
τῇ μάχῃ, ἐν μέσῳ τῶν σφαγῶν καὶ τοῦ τρόμου; ἡμᾶς οἵ-
τινες αἷμα καὶ ἰδρῶτα χύνομεν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος; ἡμᾶς οἵ-
τινες πάντοτε μυχρὰν τῶν νεαρῶν συζύγων μας ποτὲ δὲν ἀ-
πολαμβάνομεν μίξιν ἀπὸ τὰς γλυκύτητας ὑφ' ὧν ποσφιλῆς
ἀποκαθίσταται ἡ ζωή;—Ἰδικόν μας, καὶ ἰδικόν μας εἶναι ὅλον
τὸ θάρος τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ σεῖς ἔραθυμοῦντες ἐνταῦθα θέ-
λετε μόνον νὰ δρέψητε τοὺς καρπούς; Σεῖς αὐθάδεις, κενόδοξοι,
θέλετε κατὰ τῶν ξίφεων νὰ ἀντιτάξητε τὴν γραφίδα καὶ τὸν
μυρὸν λόγον; Νὰ διαδεχθῆτε τὸν Ὀθωμανὸν κατὰ τὴν ὑπε-
ροψίαν καὶ τὴν ἀχαλίνωτον ἰσχύν; Ὁ Θεὸς ἄς ἀποβάλλῃ τὴν
ἀνοσίαν ταύτην εὐχὴν ἐπὶ τῶν ψυχῶν σας ἄς βρυχᾶται ὁ
ἄδης.

ΝΕΓΡ. Φθάνει· εἶσαι ἀνδρεῖος πολεμιστής· εἰς τὴν μάχην
λάβε τὸ ξίφος. Διὰ τί κινεῖς ἐδῶ τὴν πελιδνὴν καὶ ὠχρὰν
δᾶδα τῆς διχονοίας, καὶ ὄφεις ἔχεις ἀντὶ τριχῶν ἐπὶ τῆς κε-
φαλῆς σου; Μείζων τοῦ Θεοῦ ἤθελες νὰ ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τὸν
ἄνθρωπον τὴν διάνοιαν, καὶ ἐπειτα νὰ εἴπῃς εἰς αὐτὸν, ἄς ἐ-
νεργήσῃ ἡ χεὶρ;—Τίς δύναται νὰ σοὶ ἀφαιρέσῃ τὸν τίτλον Ἀρ-
χηγοῦ; καὶ τί λέγεις περὶ ἐμοῦ; Ἄ βέβαια οὐδὲν εἶμαι ἐγὼ
ἐνταῦθα, τὸ πᾶν εἶναι ὁ νόμος.

ΟΔΥΣ. Μέχρις οὗ διαρκεῖ ὁ πόλεμος τὸ πᾶν εἶναι τὸ ξίφος.

ΝΕΓΡ. Αὐτὸ εἰς μάτην πληγόνει ἐὰν τὰς πληγὰς αὐτοῦ δὲν
διευθύνῃ ἡ σόφρων δύναμις, καὶ εἰς.

ΚΟΛΟΚ. Μόνος ὁ Θεὸς εἶναι εἰς.

ΟΔΥΣ. Ὁχι οἱ πέντε Πασσάδες οἵτινες ἀτιμωρητὶ δύνανται
νὰ ἀποπειρασθῶσι κατὰ τῆς ζωῆς μας, καὶ νὰ μᾶς ληστεύσωσι
καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατόπεδόν μας.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΚΟΛΟΚ. Ἐναντίον πάσης πράξεως τὴν ὁποίαν θὰ κάμνης νὰ ὑπογράφηται ἐδῶ, ἐγὼ θὰ ἀντιπαρατάττω τὴν αἰχμὴν ἐνὸς ξίφους.

ΝΕΓΡ. (1) Διαλύω τὴν συνεδρίασιν, εἰς τὸν ὠρυγμὸν δὲ τοῦτον τῆς διχονοίας ἃς τρέξῃ ὁ ἐχθρὸς.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Μάρκος Βότσαρης, καὶ οἱ ἄνω.

ΜΑΡΚ. Ἄ! ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶναι μακρὰν.

ΝΕΓΡ. Ὁ Μάρκε!

ΚΟΛΟΚ. Παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπέμφθη!

ΟΔΥΣ. Ἐλθέ, Μάρκε, βοήθησον τοὺς Ἀρχηγούς κατὰ τῶν ὁποίων γίνεται ὑπερβάλλουσα ὕβρις.

ΜΑΡΚ. Ἕλληνες, τί πράττετε; Παρὰ τὰς πύλας εἶναι ὁ Ἀσύριος, καὶ σεῖς, σεῖς, ἄφρονες, σπαράττεσθε μὲ κατηραμένον πόλεμον; Καὶ ἡ Συνέλευσις αὕτη ἔγινε φρικῶδες πεδῖον μάχης; Θέλετε ἴσως νὰ χύσητε ἐνταῦθα αἷμα ἀδελφικόν; Ἐνώπιον τοῦ πολυεσπλαγγίου Θεοῦ, ὅστις δι' ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ γαυροῦ ἐξέτεινε τοὺς βραχίονας, θέλετε νὰ βυθίσητε τὸ ξίφος εἰς τὰ στήθη τῶν ἀδελφῶν σας; Αὕτη εἶναι ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτεῖτε, αὕτη εἶναι ἡ δόξα; Οὕτω θέλετε νὰ προσελκύσητε τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου; Φωνή τις θέλει ἐγερθῆ ἔκ τῶν μεμακρυσμένων μερῶν, ἥτις θέλει εὔρη ἠχώ εἰς τὰ στόματα τῶν ἐχθρῶν μας: «Κατὰ τῶν ἀδελφῶν των ἔστρεψαν τὴν ὀργήν, εἶναι ἀνάξιοι ἐλευθερίας.»—Διὰ τὸν Θεὸν, ἀδελφοί μου! εἰς τί ὠφέλησε τόσον χυθὲν αἷμα ἐὰν ἐφ' ἡμῶν ἴσταται ἡ κατάρρα τοῦ Κάιν;—Ἴδου ἡ Μήτηρ ἡ ὁποία σας ἐθῆλασε λυσικόμοι φεύγει μακρὰν τῆς μανίας τῶν τυράννων της, καὶ φωνάζει, καὶ ζῆτει παρ' ἡμῶν εὐσπλαγγίαν, βοήθειαν. Σὰς ἐξορκίζω εἰς τὸν μητρικὸν ἐκεῖνον κόλπον, εἰρήνην, ἀδελφοί μου, εἰρήνην.

ΝΕΓΡ. Ὁ Θεὸς, Βότσαρη, σὲ στέλλει ἄγγελον ἀπεσταλμένον.

ΚΟΛΟΚ. Νὰ χαλινώσω τὴν παλαιὰν ὀργήν μου!

(1) Ἀνίσταται, ἔλκει ἀνίστανται.

ΟΔΥΣ. Ἐγὼ ὑπερασπίζομαι τὸ δίκαιον τῶν Ἀρχηγῶν.

ΝΕΓΡ. Ἐγὼ δὲ τὸ τοῦ νόμου.

ΜΑΡΚ. Καὶ δὲν δύνανται νὰ συσφιγθῶσιν αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις; Ἡ μία ἔστω ὑποστήριγμα τῆς ἄλλης. Καὶ δὲν εἰμεθα ἀπόγονοι τοῦ Λεωνίδα καθὼς καὶ τοῦ Λυκούργου; Τοῦ Ἐπαμινώνδα καὶ τοῦ Σόλωνος; Δὲν ἔδωκεν ἡ κλασικὴ αὕτη γῆ εἰς τὴν οἰκουμένην νόμους, ἦθη καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀνδρείας; Ἀνακαλέσατε εἰς τὴν μνήμην σας τὰς ἀρχαίας δόξας, ὦ ἄνδρες, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἃς σὰς χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα τὸ λάθος καὶ ἡ δυστυχία τῶν προγόνων.—Ἦνωμένοι πάντοτε ἐνίκησαν· ἀλλὰ τὸ χρυσίον καὶ ἡ πανουργία τῶν τυράννων τοὺς διήρσε, καὶ ἐνίκηθησαν. Τώρα τί βραδύνομεν πλέον; Μέγα τι κονιορτώδες νέφος ἀπείρων ὄπλων ἔρχεται ἀπὸ τῆς Δύσεως, ἐν τῷ ταχεῖ δρόμῳ τοῦ αὐξάνον καταλαμβάνει τοὺς ἀγρούς, τὰς κοιλάδας, τὰ ὄρη. Ἐν μέσῳ αὐτοῦ ὡς πύργος ὑψοῦται τὸ μέτωπον τοῦ Σερασκέρ, ὅστις ἔναντι τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου κινεῖ τὴν ἡμισέληνον τῆς τιάρρας του, καὶ ἀπειλεῖ τὴν ἐλευθερίαν ὅτι ἔφθασεν ἡ ἐσχάτη ὥρα της.

ΚΟΛΟΚ. Ἄς ἔλθῃ, ἐγὼ ἐδῶ τὸν περιμένω· οὐδὲ θῆμα προχωρῶ ὅπως τὸν προῦπαντήσω.

ΝΕΓΡ. Ἰπερήφανος, σιδηρᾶ ψυχή..

ΜΑΡΚ. Ἀνοικτὰ εἶναι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν.

ΟΔΥΣ. Καὶ ἐκεῖ ὀφείλω νὰ πετάξω.—Ἄλλ' ὁ δυστυχὴς στρατιώτης γυμνὸς καὶ ἀνυπόδοτος δεικνύει τὰς πληγὰς του· συχνάκις ἐκλείπει ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, καὶ ματαίως προσμένει τὴν ἀμοιβὴν τῶν ιδρώτων του.

ΝΕΓΡ. Πατέρες, τοῦτο εἶναι τὸ ξίφος τοῦ Νικητὰ τὸ ὁποῖον λάμπει ὑπὸ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων· ἦτο ὁ μόνος πλοῦτός του, καὶ τὸ ἐδώρησεν εἰς τὴν πατρίδα.—Τώρα λοιπὸν ἃς παβῆρσασθῇ εἰς ὕλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἃς παρακινήσῃ τοὺς πλουσίους εἰς γενναίας προσφοράς.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ.

Κωνσταντῖνος Βότσαρης καὶ οἱ ἄνω.

ΚΩΝΣ. (ἀσθμαίνων) Ὁ δυστυχία, Ἕλληνες, ὦ δυστυχία!

ΝΕΓΡ. Ἡ ἔσθλαθη;

ΙΑΚΩΒΑΤΙΔΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΛΟΥΡΙΟΥ

ΟΔΥΣ. Τί συνέβη;

ΚΩΝΣ. Ο Έχθρος εισήλθεν ἤδη εἰς τὴν Εὐβοίαν τὴν ὁποίαν
εὔρεν ἄνευ ὑπερκαπιστῶν, καὶ ἔλην τὴν καταστρέφει. (ὠφ.)—
Οἴμοι! ἐκεῖ ἀνανεοὶ τὰς σπαραξικαρδίους σκηνας τῆς ἀτυχοῦς
Χίου. Ἡ Τουρκικὴ μανία ἐν τῇ δεξιᾷ κρατεῖ τὸ ξίφος, ἐν τῇ
ἀριστερᾷ τὴν δάδα, καὶ πῦρ καὶ σφαγὴν φέρει παντοῦ. Ἰ-
ψηλὴ, συγκεχυμένη τις φωνὴ φρικωδῶς ὑψοῦται πρὸς τὸν οὐ-
ρανόν· γυναῖκες, γέροντες, παιδία πλημμυροῦσι μὲ τὸ αἷμα τῶν
τῶ ἐδαφος. Δερβίσαι καὶ Φακῆραι μεταξὺ τοῦ κλαυθμοῦ σκιρ-
τῶντες· Ἀλλάχ, Ἀλλάχ φωνάζουσι. Πρὸς εὔρεσιν χρυσοῦ πα-
ρεβίασαν καὶ αὐτὰ τὰ μνημεῖα, τὰ δὲ σκοληκόβρωτα ὄστα
ἔρριψαν εἰς τὰς ὁδοὺς· ἐπὶ τῶν εἰσέτι σπαραζόντων Ἑλληνικῶν
πτωμάτων. Ἡ νύξ διπλοκιάζει τὰς ἀπείρους σκληρότητας, καὶ
ἡ λάμψις τῶν φλογῶν ἀποκαλύπτει εἰς τὸ βλέμμα ἀνηκού-
στους, φρικώδεις ὑπερβολὰς θηριωδίας καὶ ἀκολασίας. Ἐδῶ σύ-
ρονται ἐκ τῆς κόμης γυναῖκες ὀλολύζουσαι, καὶ μὲ σαρδони-
κὸν μειδιάμα ἀτιμάζονται ἐπὶ τῶν πεφονευμένων συζύγων, ἐπὶ
τῶν ψυχοβραγούντων πατέρων· ἐκεῖ ὄμιλος τις μεθύων ἔδει,
ἀγάλλεται, χορεύει περίξ σωροῦ συντετριμμένων μελῶν, ἀποκεφα-
λισμένων πτωμάτων· ἐδῶ σχηματίζει ὑψηλὰς πυραμίδας ἀπὸ κε-
φαλάς, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τῶν ἐμπήγεις τὴν σημαίαν τῆς ἡ-
μισελήνου, ἡ πλέκει στέφανον ἀπὸ κεκομμένα ὦτα, ἵνα στέψη
τὴν πρῶμνην τῶν πλοίων του. Τὸ πᾶν εἶναι κλαυθμὸς, καὶ τρό-
μος, καὶ πῦρ, καὶ θάνατος. Ἀκούεις τοὺς Ἐμῆρας βλασφημοῦν-
τας τὸν Χριστὸν μας, καὶ βλέπεις αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ βορβοῦρου
καὶ τοῦ αἵματος καταπατοῦντας τὸν Σταυρόν.

ΝΕΓΡ. Ὡ σκληρὰ θεά!

ΟΔΥΣ. Ὡ ἀτιμία!

ΜΑΡΚ. Ἕλληνες! ἀρνεῖσθε τώρα τὸν ἀπηλιτισμένον ἀδελφι-
κὸν ἀσπασμόν!

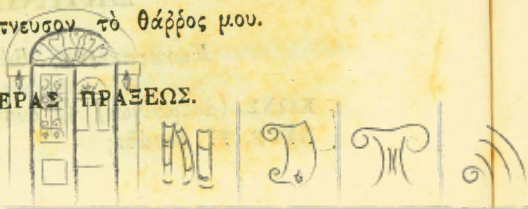
ΚΟΛΟΚ. Εἰς ἐκδίκησιν, παλλικάρια.

ΝΕΓΡ. Εἰς θεραπείαν, πατέρες.

ΟΔΥΣ. Εἰς τὴν νίκην πετῶ.

ΜΑΡΚ. Θεὲ τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνευσον τὸ θάρρος μου.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Θέα τοῦ χωρίου Σοβαλάνο, πρὸς τὰ δεξιὰ μία καλύβη.

Κωνσταντῖνος Βόισαρης, Χρυσῆ μὲ τὰ δύο τέκνα της.

ΚΩΝΣ. Προχώρησον Χρυσῆ· ἐδῶ στρατοπεδεύουσιν οἱ ἀνδρεῖοι
Σουλιῶται· ἡ ταπεινὴ ἐκεῖνη καλύβη εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ Ἀρ-
χηγοῦ μετ' ὀλίγον θά τὸν ἴδης.

ΧΡΥΣ. Πρὸ πολλῶν μηνῶν, Κωνσταντῖνε, ματαίως ἐπεθύμουν
νὰ ἴδω τὸ μέτωπον τοῦ πολεμιστοῦ μου. Καὶ εἶναι ἀληθές
λοιπὸν ὅτι μὲ κράζει, καὶ ὅτι προσφιλὴς ἐπιθυμία εἰσήλθεν εἰς
τὴν καρδίαν του νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα του· Εἰς τὴν εἰδῆσιν ταύ-
την, καὶ ὑπῆρξας μάρτυς, ἐγὼ ἐκτὸς ἑμαυτῆς ἀπὸ τὴν χα-
ρὰν, φέρουσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὰ ἀγαπητὰ τέκνα μου, ἔ-
τρεξα διὰ τῶν κρημνῶν καὶ βράχων· ἡ ἀκανθώδης ὁδὸς μοι
ἐφάνη διεσπαρμένη ἀπὸ βόδα· ἐπὶ τοῦ χεῖλους μου ἀνήρχοντο
αἱ διακεκομμένα λέξεις τῆς ποθητῆς συνεντεύξεως, καὶ πολ-
λάκις ἐπίστευσα ὅτι εὐρισκόμην μεταξὺ τῶν ἱερῶν ἐνχρηματισμῶν.

ΚΩΝΣ. Διὰ τί λοιπὸν μόλις ἔθεσας τὸν πόδα ἐνταῦθα αἰφνι-
δα σιωπῆ διεδέχθη τὰ μειδιάματά σου καὶ τοὺς λόγους σου,
καὶ ἐθεώρεις περίξ σοῦ, ὡς ἐάν παρὰ τῶν ἀνθέων, παρὰ τῶν
λίθων ἐζήτεις τὸν λόγον λύπης τινός;

ΧΡΥΣ. Οἴμοι! ἀγωνῶ νὰ σοὶ τὸ εἶπω.—Ἦθελον... ἤθελον τώρα
ὑπὸ τῆς ἀγαλλιάσεως μόνον νὰ ἦμαι πλήρης· καὶ ὅμως ἐν
τῷ βάθει τῆς ψυχῆς μου ὑπάρχει ἡ προαισθησις δυστυχίας
τινός. Ὅτε ἔφθατα, καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ ῥιφθῶ εἰς τὰς ἀγκά-
λας τοῦ Μάρκου μου, ἡ χαρὰ ἐξηφανίσθη, καὶ ἡ προαισθησις
ἐπέβη. Ὡ Θεέ μου! ἐπιθύρισεν ἐδῶ λυπηρῶς.

ΚΩΝΣ. Καλῶς γινώσκεις ὅτι οὐδὲ μίαν μόνην στιγμὴν δύ-
ναται εἶναι ἡ ἀγάπη ἡμετέρα.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ναταί τις νὰ ἦναι ἐντελῶς εὐτυχής. Ὁ τόπος ὅλος φλέγεται ὑπὸ φρικτοῦ πολέμου· ἔρημα καὶ σιωπηλὰ εἶναι τὰ χωρία, οἱ ἀγροὶ ἐγκαταλελειμμένοι, οἱ γέροντες καὶ τὰ παιδιά κεκλεισμένοι ἐντὸς τῶν ὄρειων ἀσύλων, τρέμοντες προσμένουσι τὸ τέλος τῆς πολυχρονίου ἀργΐης· ὁ δὲ στρατιώτης, ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ξηρᾶς γῆς, μὲ τὴν μίαν χεῖρα τρώγει καὶ μὲ τὴν ἄλλην ποτὲ δὲν ἀφίνει τὸ ξίφος.

ΧΡΥΣ. Εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἱερὰ δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ μάχη, γλυκεῖς οἱ κόποι, καὶ ὁ θάνατος ἐδῶ ἔχει τὸ μειδιάμα τῆς ἐλπίδος. Πίστευσον, γεννηθεῖσα καὶ ἀνατραφεῖσα ἐν τῷ τρόμῳ τῶν ὅπλων, αἰσθάνομαι ὅτι ἀπὸ ἄλλο μέρος πηγάζει ἡ λύπη μου. Θεώρησον τὰ δύο ἐκεῖνα τέκνα· πάντοτε περίξ παίζουσι· τῶρα ἰδὲ πῶς σιωπηλὰ καὶ λυπημένα ἐναγκαλιζονται. Καὶ αὐτὰ ἴσως προκισθάνονται δυστυχίαν τινά... καὶ ὅμως πρὸ ὀλίγου χαίροντα ἔλεγον ἐπανειλημμένως· θὰ ἴδωμεν τὸν πατέρα, θὰ ἴδωμεν τὸν πατέρα μας.

ΚΩΝΣ. Χρυσῆ, ἀγάλλου· ἰδοῦ τον.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Μάρκος μετὰ δύο Σουλιωτῶν οἰκτιρεῖς εἰσέρχονται εἰς τὴν καλύβην, Χρυσῆ καὶ τὰ τέκνα τρέχουσι νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶσι.

ΧΡΥΣ. ὦ Μάρκε!

ΜΑΡΚ. Χρυσῆ μου!

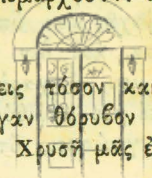
ΤΑ ΤΕΚΝΑ. Πάτερ.

ΜΑΡΚ. Τέκνα μου! προσφιλῆ μου τέκνα.

ΧΡΥΣ. Σὲ ἐπαναβλέπω τέλος, σὲ ἐναγκαλιζομαι, συγχῶ μετὰ σοῦ τὸ δάκρυ τῆς χαρᾶς, ἐπὶ τῆς καρδίας μου πάλλει ἡ καρδία σου! Θεώρησον τὸν Κίτσον σου· ἰδὲ πῶς μὲ τὸ ὄνομα ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Πολεμάρχου... θεώρησον πῶς καὶ τὰ δύο μειδιῶσι!

ΜΑΡΚ. Ἄ τέκνα μου!

ΚΙΤΣ. Διατί, πάτερ, μᾶς ἀφίνεις πόσον καιρὸν μακρὰν σου; Ἀκούομεν ἀπὸ τὸ ὄρος τὸν μέγαν θόρυβον τῆς μάχης, καὶ φόβος δὲν μᾶς καταλαμβάνει. Ἡ Χρυσῆ μᾶς ἐναγκαλιζεται καὶ

μᾶς λέγει· ὦ τέκνα μου, εἶναι ὁ πατήρ σας, εἶναι ὁ Μάρκος ὅστις ἐξολοθρεύει τοὺς Τούρκους. Τότε αἰσθάνομαι μεγάλην τινὰ ἐπιθυμίαν· ἤθελον νὰ σὲ ἴδω ἐν τῷ μέσῳ τῶν κρότων ἐκείνων, καὶ τρέχω πρὸς τὴν Χρυσῆν, καὶ ἄς ὑπάγωμεν, τῆς φωνᾶς... αὕτη δὲ στενάζουσα ἀποκρίνεται. Ὁ πατήρ σου δὲν τὸ θέλει!

ΧΡΥΣ. Ἄ! Κίτσε μου, ἔλθε ἐναγκαλίσσου τον τώρα μὲ ἐμὲ, καὶ ποτὲ νὰ μὴ τὸν ἀφήσωμεν, ποτὲ πλέον.

ΚΙΤΣ. Ναι, ναι, ὅλοι ἄς τὸν περικυκλώσωμεν· ὅλοι ἄς τὸν παρακαλέσωμεν. Πάτερ, ὄχι πλέον, ὄχι, ποτὲ εἰς τοὺς βράχους ἐκεῖνους, πάντοτε πλησίον σου.

ΜΑΡΚ. Θεέ μου!

ΧΡΥΣ. Δέχθητι τὴν ἱκεσίαν τῆς ἀθωότητος. Εἰς τὸ Σοῦλι ἐγεννήθην, καὶ ἄγνωστος δὲν μοι εἶναι ὁ μόχθος τοῦ πολέμου, τὸ γνωρίζεις. Ἐὰν μόνος θέλης νὰ πολεμῆς ὅπου μάλλον βράζει ὁ κίνδυνος, ἡ μήτηρ ἀφόβως θέλει σὲ προσμένει μετὰ τῶν τέκνων της, ὁ νοῦς της θέλει σὲ ἀκολουθεῖ μεταξύ τῶν ὅπλων, ἡ καρδία εὐχὰς θέλει ὑψώνει πρὸς τὸν Ἴψιστον, καὶ μετὰ τὴν νίκην ὅλοι ἀδημονοῦντες θὰ ἰστάμεθα περίξ σοῦ, θὰ σοῦ σπογγίζομεν τὸν ἰδρώτα τοῦ μετώπου σου.

ΚΙΤΣ. Ἄ ναι, ναι πάτερ.

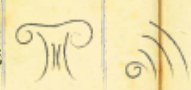
ΧΡΥΣ. Ἀλλὰ σὺ θεωρεῖς καὶ σιωπᾶς! Καὶ ψυχρὸν ὡς λίθος εἶναι τὸ πρόσωπόν σου! Καὶ σὺ, Κωνσταντῖνε, σιωπᾶς;

ΚΩΝΣ. ὦ Θεέ μου! Χρυσῆ, καλῶς βλέπεις ὅτι ἡ παράκλησίς σου πληγώνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ μου. Αὐτὸς σᾶς ἀγαπᾶ καὶ πολὺ φοβεῖται διὰ σᾶς.

ΧΡΥΣ. Φοβεῖται! ὁ ἦχος τῆς λέξεως ταύτης εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν Μάρκον μου.

ΚΙΤΣ. Πάτερ, δὲν ἠξεύρεις; Ἐλαβον παρὰ τῆς Χρυσῆς πολυτιμὸν τι δῶρον. Εἰς τὸν τοίχον ἔβλεπον κρεμασμένην μίαν κυρτὴν σπάθην· τῆς τὴν ἐξήτησα, αὕτη δὲ μοι τὴν ἐχάρισε λέγουσα· «τοῦτο εἶναι τὸ ξίφος τοῦ Πολεμάρχου οὗτινος φέρεις τὸ ὄνομα· εὐτυχής σὺ ἐὰν μίαν ἡμέραν μάθης νὰ τὸ μεταχειρίζεσαι ὡς ὁ πάππος σου.» Πίστευσόν με, συγνάκις τὸ σύρω ἐκ τῆς θήκης καὶ δὲν μοι εἶναι βαρὺ. ὦ Θεέ μου! πάτερ, σὺ κλαίεις καὶ μὲ ἐναγκαλίζεσαι!

ΧΡΥΣ. Μάρκε, τί πράττει; πρώτην φοράν ἤδη σὲ βλέπω κλαίοντα οὕτως!

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΑΡΩΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

MARK. Κλαίω ἀπὸ χαρᾶν.—Σὺ, Θεὲ τῶν στρατευμάτων, ὅς-
τι, ὑπεραπίζεσαι τὴν Πατρίδα μου, Θεὲ ὅστις ἀνάπτεις τὴν
καρδίην τῶν ἀνδρείων διὰ τῆς οὐρανιας φλογός σου, ᾧ, ἐάν
δὲν μοι εἶναι πεπωμένον νὰ ἴδω πλήρη τὴν ἐλευθερίην τῆς
Ἑλλάδος, εὐδόκησον ἵνα τὰ τέκνα μου ἐκπληρώσωσι τὸ ἔργον καὶ
ἀντ' ἐμοῦ ἔχωσιν ἡμέρας εὐτυχεῖς.

ΧΡΥΣ. Εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους, εἰς ἐκείνην τὴν ἔκστασιν κρύ-
πτεται σκληρόν τι μυστήριον.—Μάρκε, ἔλθε εἰς σεαυτόν.

MARK. Ἄ ναι, Χρυσῆ μου.... Τέκνα μου, ἔλθετε....

KITΣ. Πάτερ....

MARK. Ἐν φίλημᾶ καὶ ἓνα ἐναγκαλισμόν... (Θεὲ μου! ἴσως
δὲν τὰ ἴδω ποτὲ πλέον)

KITΣ. Τί ἔχεις;

MARK. Τίποτε.

KITΣ. Διατὶ ἀναγκάζεις καὶ ἡμᾶς νὰ κλαύσωμεν;

ΧΡΥΣ. Μάρκε μου.

MARK. Χρυσῆ, ὀφείλω νὰ σοῦ ὁμιλήσω.

ΧΡΥΣ. Διατί; περὶ τίνος; μὲ κάμνεις νὰ τρέμω.

MARK. Ἀδελφὲ, ὀδήγησον τὰ τέκνα μου ἐκεῖ μέσα.

ΧΡΥΣ. Θεὲ μου!

KITΣ. Μόλις σὲ ἐναγκαλιζομαι καὶ ἤδη μὲ ἀποχωρίζεις
ἀπὸ σοῦ!

MARK. Ἐνα ἐναγκαλισμόν ἀκόμη... μετ' ὀλίγον... μετ' ὀ-
λίγον θὰ σᾶς ἐπανίδω, τέκνα μου!

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ.

Χρυσῆ, Μάρκος.

ΧΡΥΣ. Τρέμουσα, ἀμφιβρόχης... ὦ Θεὲ μου! προσμένω φρι-
κώδη τινὰ λέξιν. Τί θὰ μοι εἴπῃς;

MARK. Χρυσῆ, θάρσος.

ΧΡΥΣ. Θάρσος μόνον ζητεῖς παρ' ἐμοῦ! Δός μοι ἐν ξίφος
καὶ ἐν πυροβόλον' ὀδήγησόν με μετὰ σοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ
τρόμου τῆς σφαγῆς, ἐγὼ θὰ σὲ ἀκολουθήσω, ὦ ἀνδρεῖε Μάρ-
κε μου, ὅπου φρικωδεστέρα βράζει ἢ μάχη, καὶ οὔτε φόβον,
οὔτε κόπον, οὔτε κούρασιν θὰ αἰσθανθῶ, φθάνει μόνον νὰ βλέ-

πω ἑμαυτὴν παρὰ τὸ πλευρόν τοῦ ἀνδρείου πολεμιστοῦ μου.

MARK. Ἄλλο θάρσος προσμένω ἀπὸ σέ.

ΧΡΥΣ. ὦ Θεὲ μου! εἶπέ, διὰ σὲ τὸ πᾶν θὰ πράξω! τί θέλεις;

MARK. Εἶπέ μοι, Χρυσῆ μου, ἀγαπᾶς τὰ τέκνα σου;

ΧΡΥΣ. Μάρκε, καὶ τὸ ἐρωτᾷς; Οὐδεμίᾳ μήτηρ εἰς τὸν κό-
σμον ἠγάπησέ ποτε τὰ τέκνα της, ὡς ἀγαπῶ τὰ ἰδικά μου.

MARK. Εἶπέ μοι, θέλεις νὰ τὰ φυλάξῃς διὰ τὴν Πατρίδα;
θέλεις ἵνα μίαν ἡμέραν καὶ μὲ νοῦν καὶ μὲ ἀνδρίαν ἀπο-
καταστηθῶσιν ὠφέλιμα εἰς αὐτήν;

ΧΡΥΣ. Ἐθελῶ νὰ ὁμοιάσουν τοῦ πατρός των καὶ φθάνει.

MARK. Τώρα ἀκουσόν με καλῶς. Ἡ Πατρίς εἶναι εἰς μέγαν
κίνδυνον' ἐστερημένη Προέδρου ἢ Γερουσία, ἢ ἀνωτάτη ἀρχὴ
ἄνευ ἰσχύος, διαφωνοῦντες μεταξὺ των οἱ Ἀρχηγοί, καὶ ἐν τού-
τοις ὁ Μουσταφᾶς προχωρεῖ! εἶναι ἤδη πλησίον εἰς τὰ στενὰ
τοῦ Καλλιδρόμου, ἐφαπλώνει ἐπὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ στρατεύ-
ματά του, καὶ ἤδη ἐκυρίευσεν τὸ Φανάρι καὶ τὴν Καρπενίτσαν.
Ὁ Θεὸς νὰ μὴ δώσῃ ποτὲ ὥστε μίαν μόνην στιγμὴν ποτὲ
ν' ἀπελιπισθῶ περὶ τῆς νίκης, καὶ εἰς τὸν ἄδην νὰ πέσῃ ὁ
δειλὸς ὅστις ἐντὸς τῆς καρδίας του ἀσταθῆ νομίζει τὴν Ἑλ-
ληνικὴν ἐλευθερίαν. Ὑπὲρ ἡμῶν ἔχομεν τὸν Κύριον, καὶ μεθ' ἡ-
μῶν ἄπειροι ἄγγελοι θέλουσιν πολεμήσειν ἐάν μεγαλῆτερος εἶναι
ὁ κίνδυνος, μεγαλῆτερον αἰσθάνομαι κατὰ τὴν χρεῖαν τὸ θάρ-
ρος. Μετὰ τῶν πολεμιστῶν τοῦ Σουλίου ἀνθίσταμαι κατὰ τοῦ
Μουσταφᾶ, καὶ ἐδῶ εἶναι ὁ κατὰ τῶν βαρβάρων προμαχών.
Ἄλλὰ πολὺ σκληρὸς ἤθελον εἶσθαι ἐάν μὲ τὸν κίνδυνον τῆς
Πατρίδος δὲν ἤθελον αἰσθανθῆ τὸν ἰδικόν σου καὶ τῶν τέ-
κνων μου. Χρυσῆ μου... τὰ βόδια τῶν παρειῶν σου... τὰ ἀ-
θῶα ἐκεῖνα ἐρέφῃ.

ΧΡΥΣ. Ἐξακολούθησον, τί δύνασαι νὰ εἴπῃς;

MARK. Σκέφθητι ποῖος εἶναι ὁ ἐχθρὸς, ἢ νικητῆς, ἢ νενι-
κημένος. Θέλεις νὰ μάθω ὅτι ἔπεσες εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀ-
πίστων; Θέλεις νὰ σὲ ἴδω συρομένην εἰς τὰ κατρημένα χα-
ρέμια τῶν μιαρῶν ἐκείνων, καὶ εἰς τὰς αἰσχροὺς ὀρέξεις των...
ὦ φρικώδης ἰδέα! ὦ πόσον οἱ ἀσεβεῖς ἤθελον χαρῆ νὰ ὑβρί-
σωσι, νὰ ἀτιμᾶσωσι τὴν σύζυγον τοῦ Μάρκου!

ΧΡΥΣ. Φεῦ, σὶώπα!

MARK. Καὶ τὰ τέκνα! ἢ θὰ σοῦ ἐφονεύοντο ἐπὶ τοῦ μη-
τρικοῦ κόλπου εἰς ματὴν πάλλοντος, ἢ αἱ ἀθῶαι κεφαλαὶ των

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

κτυπηθείσαι ἐπὶ τῆς σκληρᾶς πέτρας... ἦ! ἤθελες ἰδῆ τὸν μυσ-
λὸν των πηδῶντα μέχρι τοῦ προσώπου σου.

ΧΡΥΣ. Φρίττω εἰς τοὺς λόγους σου· ἀλλ' ἔλθε πλησίον εἰς
ἐμέ... ποτὲ δὲν θέλω γίνῃ εὐτελὲς λάφυρον τῶν ἀπίστων. (1)
Ἰδὲ, ἐπὶ τῆς αἰχμῆς ταύτης ἀφθαρτος λάμπει ἡ ἀρετὴ μου·
ἐὰν δέ ποτε φθάσω εἰς ἀπελπισίαν, ὅταν οὐδεμία ἐναπολει-
φθῆ μοι θεραπεία, πρὶν τοῦ Μουσουλμανικοῦ ξίφους τοῦτο θέ-
λει διαπεράσῃ τὸ στήθος τῶν τέκνων μου, καὶ ἐγὼ ἔπειτα
θέλω πέσῃ ἐπ' αὐτῶν ἐλευθέρᾳ καὶ χαίρουσα.

ΜΑΡΚ. Ὡ γόναι, ἐν ἧ διαλάμπει ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀγγέλου διὰ
τοῦ ποδὸς καταπατοῦντος τὸν ὄφιν. Μεγάλῃ εἶναι ἡ ψυχὴ σου,
εὐ εἶσαι ἀξία σύζυγός μου· ἀλλ' ἀληθῆς οὐκ ἔστιν ἡ στωργὴ καὶ
πατρία ἀγάπη ἀπαιτοῦσι παρὰ τῆς καρδίας σου καλλιτέραν συμ-
βουλήν. Μάθε τέλος τὴν τύχην σου. Ὅταν ὁ Κίττος γίνῃ ἱ-
κανὸς νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ξίφος τοῦ πατρός μου... τότε θὰ
ἐπανίδῃς τὴν γῆν σου ταύτην.

ΧΡΥΣ. Τί ἀκούω! Θεέ μου!... ἐγὼ λοιπὸν... ὀφείλω νὰ
σὲ ἀφήσω; ἦ! ἡ προαισθησίς μου!

ΜΑΡΚ. Ἰπαγε, φύγε ἀπὸ τὴν ὄργην τῶν τίγρεων τούτων,
σῶσον τὰ ἀθῶα τέκνα μας, καὶ ἀνάθρεψον αὐτὰ ἐν ἀσφαλεῖ
γῆ εἰς αἰσθημάτων ὑψηλὰ καὶ γενναῖα, εἰς τὸν ἔρωτα τῆς
δόξης, εἰς τὸ αἰώνιον μῖτος κατὰ τῶν τυράννων τῆς Ἑλλάδος.
Ὁμίλει συχναίς εἰς αὐτὰ περὶ ἐμοῦ, διηγοῦ εἰς αὐτὰ τὰ ἀν-
δραγαθήματα τοῦ πατρός των, καὶ ὅταν τὰ ἴδῃς προσεκτι-
κῶς ἀκούοντά σε, καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν λάμπουσιν ἰε-
ρὰν τὴν φλόγα τῆς φυλῆς μου, τότε ἄς ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ βλε-
φάρου σου τὸ δάκρυ τῆς χαρᾶς· τότε μυρίους πέμψον μοι στε-
ναγμούς... θὰ τοὺς ἀκούσω, ἀνθ' ἑνὸς ἐκάστου θέλω θυσιάσει
τὴν ψυχὴν ἐνὸς ἐχθροῦ ἐνόχου.

ΧΡΥΣ. Ὡ ἀειπάρθενε Μαρία, εὐσπλαγγικὴ μήτηρ τῶν πε-
ριλίπων, τοῦτο λοιπὸν, τοῦτο ἐπεφυλάττετο εἰς μίαν δυστυχῆ
σύζυγον; Ἐγὼ μακρὰν σοῦ; ἐγὼ νὰ ἀφήσω σὲ ὅστις εἶσαι ἡ ζωὴ
τῆς ζωῆς μου, καὶ νὰ ὑπάγω περιπλανωμένη, ἔρημος, μὲ τὰ
δύο τέκνα μου... ἦ ποῦ, ὑπὸ ποῖον ἄγνωστον οὐρανόν; ἐγὼ
νὰ ἀφήσω τὰς καθαρὰς ταύτας πηγὰς, τὴν γλυκεῖαν ταύτην

αὔραν, καὶ τὰ ταλαίπωρα ὄρη μου; Ἐγὼ νὰ ἀφήσω τὴν Πα-
τρίδα μου δυστυχούσαν, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα ν' ἀποθάνω,
νὰ μὴν ἀποθάνω μὲ αὐτήν;... Ἄ! πολὺ ζητεῖς, ἀγαπητέ μου
Μάρκε, δὲν δύναμαι νὰ ὑπακούσω.—Ἰδοὺ περίλυπος, ἀπληπι-
σμένη γονυπετῶ πρὸ τῶν ποδῶν σου, θλίβω τὰ γόνατά σου.
Φεῦ! μὴ θελήσῃς μακρὰν σοῦ νὰ πάλλῃ ἡ καρδία μου φοβου-
μένης τὸν κίνδυνόν σου, μὴ μὲ κάμῃς μυριακίς ν' ἀποθάνω ὑπὸ
σκληρᾶς ἀβεβχιότητος. Μάρκε, σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸ πρῶτον καὶ
ἀγνὸν φίλημα τοῦ ἐρωτός μας, εἰς τὰ σπλάγγνα τῶν ἀγα-
πητῶν τέκνων μας, δέχθητι τὴν παράκλησίν μου... μὴ, μὴ
ἀποσπάσῃς τοῦ στήθους τὴν σύζυγόν σου.

ΜΑΡΚ. Ἐγέρθητι, —ἀνακάλεσον ἐν τῷ στήθει τὴν ἀνδρίαν σου,
καὶ μὴ μὲ ἐξασθενίξῃς μὲ τὰ δάκρυά σου.—Χρυσῆ... ἀπε-
φασίσθη.

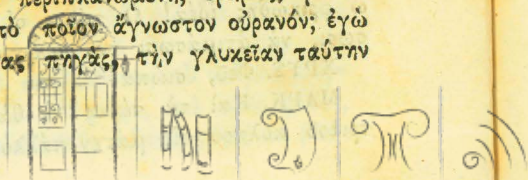
ΧΡΥΣ. Ὡ Θεέ μου!

ΜΑΡΚ. Τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ μετὰ τῶν τέκνων σου θέλεις ἐπιβί-
θασθῆ εἶναι ἔτοιμον. Ὁ Πορφύριος σὲ συσταίνει εἰς τὸν ἀγαθὸν
Ποιμενάρχην τῆς Ἄρτας ὅστις μονάζων διαγίει ἐν τῇ Πίση, καὶ
ἡ εὐλογία του σὲ συνοδεύει. Θέλεις ἰδῆ ξένους τόπους, θέλεις
ἰδῆ τὴν δυστυχῆ καὶ ὠραίαν Ἰταλίαν· τὰ δὲ ἀτυχῆ τέκνα τῆς,
προσηλοῦντα ἐπὶ σὲ ἐκθαμβὸν τὸ βλέμμα, θέλουσιν εἶπῃ· «Ἐ-
κείνη εἶναι ἡ σύζυγός τοῦ πολεμιστοῦ τοῦ Σουλίου.» Παρηγό-
ρησον τοὺς τεθλιμμένους ἐκείνους, καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἐκ τῶν
δυστυχιῶν τῆς Ἑλλάδος ἔμαθον νὰ τοὺς συγχλαίω. Τώρα δός μοι,
Χρυσῆ, τὴν δεξιάν σου. Πᾶν ὅ,τι κατεῖχον... ναι τὸ πᾶν ἀ-
φιέρωσα εἰς τὴν πατρίδα... οὐδὲν τώρα δύναμαι νὰ σοὶ προσ-
φέρω.—Δέχθητι ὅθεν τοῦτο μόνον τὸ πτωχὸν δῶρόν μου. (1)

ΧΡΥΣ. Τί βλέπω; Οἴμοι!—ἐδῶ εἶναι τὸ κρανίον τοῦ θανάτου.

ΜΑΡΚ. Εἶναι τὸ ἱερὸν σημεῖον τῶν Ἐταιριστῶν· ἐδῶ ἔχεις τὴν
Πατρίδα καὶ τὸν Μάρκον· ὑπ' αὐτῶν ἐμπνέου, διαφύλαττε το
εἰς αἰώνιαν μνήμην αὐτῶν.—Ἐὰν παρ' ἐμοῦ τοῦτο μόνον τὸ ση-
μεῖον σοὶ ἐναπολειφθῇ, ὄχι δὲν δύναται νὰ σοὶ λείψῃ ἡ εὐσπλαγγ-
χία τῶν ἐλευθέρων πιστῶν· ἡ Πατρίς θὰ υἰοθετήσῃ τὰ τέ-
κνα μου· οὐδεμίαν κληρονομίαν θέλουσιν ἔχει παρὰ τοῦ πατρός
των ἢ τὸ παράδειγμα τῆς δόξης. Τώρα ὑπαγε, δὲν πρέπει νὰ
ἐνδοιάξῃ ἡ σταθερότης μου· ἄς ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ τὰ ἴδω·

(1) Δεικνύει ἐν ἰσχυρισμῶν.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΤΡΙΣΤΕΥΣΤΕΡΗΣ ΔΑΚΤΥΛΙΔΙΟΥ.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

δέχθητι τὸν χειροετισμὸν μου, καὶ σὺ ἀντ' ἐμοῦ δὸς εἰς αὐτὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον ἐναγκαλισμὸν, τὸν ὁποῖον τώρα σοὶ ἀφίνω.
 ΧΡΥΣ. Στάσου, σκληρέ! χωρὶς νὰ τὰ ἴδῃς! Ὡ τέκνα μου.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Κωνσταντῖος μὲ τὰ τέκνα, καὶ οἱ ἄνω.

ΧΡΥΣ. Τρέξατε, τέκνα μου, καὶ προσπέσατε ἐνώπιόν του... περιβάλλετε τον· θέλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ διὰ παντός· θέλει νὰ μᾶς στείλῃ μακρὰν τῆς πατρίδος μας. (1)

ΜΑΡΚ. Χρυσῆ, τί πράττεις;

ΚΙΤΣ. Πάτερ...

ΜΑΡΚ. Ὅποια δοκιμασία κατὰ τῆς σταθερότητός μου;

ΧΡΥΣ. Καὶ ποῦ ἔμαθες τοσοῦτον βάρβαρον σταθερότητα;

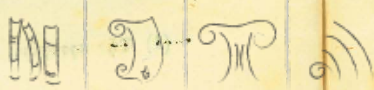
ΚΩΝΣΤ. Φεῦ! ἐγκατέρησον... οὕτω θέλει ὁ Θεός.

ΧΡΥΣ. Πραχάλεσον καὶ σὺ τὸν σκληρὸν ἀδελφόν σου· ἄς μὴν ἀπωθήσῃ τοῦ κόλπου του τὴν στεναζούσαν οἰκογένειάν του· ἀπληπισμένοι θέλομεν ν' ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ, ἢ μετ' αὐτοῦ νὰ θριαμβεύσωμεν. (2)

ΜΑΡΚ. Ἐγέρθητε, ἀπομακρύνθητε (3), τί πράττετε, ἄθλιοι! μόνος θέλω νὰ ἦμαι εἰς τὴν τρομερὰν σύγκρουσιν... Ἡ ἐγκυρία κατάλειψις μόνῃ ἄς μὲ καταστήσῃ σκληρὸν, ἄγριον, τρομερὸν ὡς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἢ δὲ ἐσχάτη ἡμέρα τῆς κρίσεως ἔστω μετὰ τῶν ἐχθρῶν.—Ὅπισω, μὴ μὲ ἐγγίξῃ οὐδεὶς. εἶμαι ὁ κεραυνὸς τοῦ Θεοῦ ὅστις θρονεῖ καὶ διαρρέγγεται. Ἢδη βαθεῖα ἢ νύξ ἐπεκτείνει ἐπὶ τῆς γῆς τὸν πυκνὸν πέπλον τῆς λαμπάς τις, φρικώδη ἐρυθρὰν λάμψιν ἔχουσα, διασχίζει τὸ ἀπειρον σκότος· ὁ Ἄγγελος τοῦ θανάτου μεταξὺ τῶν ἐσχισμένων νεφῶν τὴν σείει, καὶ ὑψόθεν δεικνύει πρὸς ἐμὲ τὴν ὁδὸν ἐγὼ δὲ ὡς λέων πεινασμένος βρυχώμαι ἐπὶ τῆς ἀπέιρου λείας. Ἀνοίγεται ἡ ἄβυσσος, ἐντὸς δὲ τῶν βαθέων βαράθρων τῆς κατὰ μυριάδας πίπτουσι τὰ κατεσφαγμένα τέρατα τῆς Ἀσίας.

ΧΡΥΣ. Ὡ! ὅποια παραφροσύνη!

- (1) Τὰ τέκνα γονυπετοῦν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς τῶν.
 (2) Γονατίζει.
 (3) Ἐγείρων αὐτούς.

ΚΙΤΣ. Πόσον μᾶς τρομάζει!

ΜΑΡΚ. Τρέχω πρὸς τὴν τύχην μου.—Χρυσῆ, τέκνα μου... χαίρετε.

ΧΡΥΣ. Στάσου, σκληρέ! ἄκουσον μίαν ἱκεσίαν λυπημένης μητρός. Ἐπειδὴ τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ σὲ ἀφήσω... εὐλόγησον τοῦλάχιστον τὰ ἄθωα ταῦτα πλάσματα, τὰ ὁποῖα γονυπετοῦσιν ἐνώπιόν σου... ἔκτεινον τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν κεκλιμένων μετώπων τὴν πατρικὴν χεῖρα.

ΜΑΡΚ. Τέκνα μου, δι' ἐμοῦ ἄς σᾶς εὐλογήσῃ ὁ Θεός.—Ἐάν δὲν ἴδωμεν πλέον ἀλλήλους ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ σᾶς ἐπανίδω ἐκεῖ, εἰς τὰς χαρμοσύνας τῶν ἀνδρείων. Ἐδῶ, τέκνα μου, περὶ τῆς πατρίδας ἀγάπης, περὶ ἐλευθερίας, περὶ δόξης... θὰ σᾶς ὀμιλῶ ὁ τάφος τοῦ πατρὸς σας. (ιδ')

ΧΡΥΣ. Μάρκε.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Κωνσταντῖος, Χρυσῆ, τὰ τέκνα.

ΚΙΤΣ. Πάτερ.

ΧΡΥΣ. Ἐφυγεν! ὦ Θεέ μου! ἐκλείπω. (1)

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΔΙΟΤΕΛΕΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΗΣ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ΠΡΑΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Δάσος τοῦ ὄρους Ἀμφρίσου. Ἐπὶ τοῦ κρημνοῦ λόφου τινὲς φαίνονται ἀναμμένα πυρὰ, περίξ δὲ αὐτῶν κάθηνται καθ' ὀμίλους τινὲς Σουλιῶται. Εἰς τὸ προσκηνίον ταπεινόν τι παρεκκλήσιον.

ΝΙΞ.

Ἡ Χρυσὴ ἀνδρικῶς ἐνδεδυμένη ἐξέρχεται τοῦ παρεκκλησίου.

ΧΡΥΣ. Ἐρωτικὸν σέλας ὀδηγεῖ μίαν σύζυγον. Περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἀπλόνει τὰ πανία τὸ πλοῖον ἐμπιστευθεῖσα εἰς τὸν πλοίαρχον τὰ τέκνα μου, ἔρχομαι ἵνα καταπίσω τὸν Μάρκον, ὅπως μείνω μετ' αὐτοῦ... ἢ νὰ τὸν ἴδω τοῦλάχιστον ἅπαξ ἀκόμη. Πάντοτε ἀκούω τὴν παραφροσύνην τοῦ. Ὁμοί! ἐντὸς ἐκείνου τοῦ ναοῦ γονυκλινῆς κατέναντι τοῦ Θεοῦ δέομαι, καὶ γηραλέος ἱερέως μὲ πλησιάζει καὶ λέγει μοι «Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα τρέμω διὰ τὸν ἀρχηγόν σας δι' ἱκανὴν ὄραν γονυπετῆς ἐνταῦθα ἐδέετο καὶ ἔπειτα ἐξεφώνησεν ἱκετεύετε ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ Μάρκου.» Ἰπέπειτα ἐξεδυμένη ὡς ἀπαντήσῃ ἀναπόφευκτον θάνατον! Εἶμαι ἐνδεδυμένη ὡς στρατιώτης, καὶ δὲν μοὶ λείπει τὸ θάρρος. Ἀναμιχθεῖσα μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν θὰ ἀνακαλύψω τὸ σχεδόν του... (1) Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τῶν πυρῶν ἐκείνων ἀκούω θρηνώδη ἦχον λύρας.

Ὁ Μάρκος ἐκ τοῦ λόφου ἄδει προσφθοβόμενος ὑπὸ τῆς λύρας (ι.ε.)

Τοῦτο εἶναι τὸ στεργό μου
Δακρύβρεκτο ἄσμα
Χρυσὴ μου, τὸ κλάμμα
Ἐσὲ ἀκλουθεῖ.

ΧΡΥΣ. Θεέ μου! τί ἀκούω! μετὰ χαρῆς καὶ ἄδει.

(1) Ἀκούεται ἦχος Ἑλληνικῆς λύρας, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀσματος τοῦ Μάρκου· ἡ μουσικὴ θέλει εἶσθαι μελαγχολικὴ.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Δάσος τοῦ ὄρους Ἀμφρίσου ὡς ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει.

Πορφύριος καὶ λαὸς ἐν οἷς καὶ τινες γέροντες.

ΠΟΡΦ. Ἀδελφοί, ἐδῶ σταθῆτε. Μόλονότι δὲ ἐγὼ ἐγήρασα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἰψίστου, τώρα ὅμως αἰσθάνομαι τὸ σῆθός μου ταραττόμενον ὑπὸ τῆς σκληρᾶς ἀδημονίας· ἀλλ' οὐδεὶς πρὸς ἡμᾶς ἔφθασεν ἄγγελος τῆς μεγάλης ταύτης νίκης, καὶ μόνον ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ὠμίλησεν ἡ φήμη. Ἐλπίζω ὅτι μετ' ὀλίγον βεβαίᾳ εἰδησίᾳ θέλει φθάσει πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ δὲν ἤθελεν ὁ Ἐπαρχος νὰ μείνῃ ἄεργος, καὶ μετ' ἱκανῆς συνοδίας ὑπῆγε μέχρι τοῦ στρατοπέδου. Ὡς σκληρὰ ἀβεβαιότης, πόσον πικρῶς ταράττει τὰ ἀνθρώπινα στήθη! ἀλλὰ σὺ δὲν νικᾷς τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων· ἐπὶ τῶν κεκλιμένων τούτων μετώπων ἀναγινώσκω ὑψηλὰς σκέψεις. Εἴσθε πατέρες· τινὲς δὲ ὑμῶν πολλοὺς υἱοὺς ἔχουσιν ἐν τῇ μάχῃ· πάλλοντες σύρετε τὸ γηραλέον σῶμα ὅπως τοὺς προὔπανθησῃτε· ἀλλὰ τίς ὑμῶν ἤθελε τοὺς ἐναγκαλισθῆ ὑπὸ αἰσχούς κεκαλυμμένους;—Εὐτυχῆ τὰ τέκνα σας τὰ ὁποῖα ἐπιπτον μαχόμενα ὑπὲρ τῆς εὐμερίας τῆς πατρίδος! Οἱ παμμάκαρες οὗτοι μάρτυρες ἴστανται ἀεῖποτε πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐν τῇ αἰωνίᾳ δόξῃ του περιβάλλει αὐτοὺς μετὰ τὸ φαινώτερον φῶς του. Ἄς κλίνωμεν, ὦ ἀδελφοί, τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ ναοῦ τούτου, καὶ ἄς ἐπαναλάβωμεν πρὸς Αὐτὸν τὰς δεήσεις μας. Πάτερ παντοδύναμε, δὲν μέσῳ βροντῶν καὶ ἐν πυκναῖς νεφέλαις τὸν ἀίδιον σου Θρόνον ὑπὸ κεραυνῶν περικυκλῶν, ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν ἐκ θεμελιῶν τρέμειν, ρίψον τὸ κεραυνοβόλον βλέμμα σου ἐπὶ τῆς ἀπίστου φυλῆς τῆς βλασφημοῦσης τὸν υἱόν σου καὶ τὸν νόμον του. Ἡμεῖς...

Φωναὶ ἔσωθεν. Νίκη, νίκη.
ΠΟΡΦ. Θεέ μου! τί ἀκούω;

Ἀλλὰ, φωναί. Νίκη εἰς τὸν Σταυρὸν, Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

ΙΑΚΩΒΑΤΕΛΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΠΟΡΦ. Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τὰς εὐχὰς μας. Οἱ ἄγροι καὶ αἱ κοιλάδες ἀντηχοῦσιν ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς φωνάς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν στρατιωτῶν του ἐπιστρέφει χαίρων ὁ Ἐπαρχος.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Μεταξὺς μὲ ὀπαδοὺς, καὶ οἱ ἄνω.

ΠΟΡΦ. Ἄ! ἐλθὲ, ἐλθὲ, παρηγόρησόν μας, ἀνακάλεσον εἰς νέαν ζωὴν τοὺς πολιοῦς τούτους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ τῆς χαρᾶς ἀ-δημονία κλείει τὴν πνοήν. Ἐνίκησαν λοιπὸν τὰ παλλικάρια μας;

ΜΕΤ. Ὁ πάτερ, ἐγὼ, ἐγὼ αὐτὸς εἶδον φεύγοντα τὰ στίφη τῶν θαρβάρων. Ἀκούσατε. (κα΄.) Σκοτεινὴ ἦτο ἡ νύξ ὅτε ἐφθασα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ἀμφρίσσου. Ἐκείθεν ἠδυνάμην νὰ βλέπω μακρὰν κάτω τῆς ἐκτεταμένης κοιλάδος τὰ ἤδη ἐσβεσμένα ἀ-ρχαῖα πυρὰ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ Γκέγκιδες, οἱ Ἡπειρωταί, οἱ Σκοδριάνοι, διτηρημένοι εἰς τρία χωριστὰ ἀλλὰ πλησίον στρατόπεδα, δὲν εἶχον οὐδεμίαν τάφρον, οὐδὲ ἠκούετο περίξ φωνὴ νυκτερινοῦ φύλακος. Ἐν τῷ θαυυτέρῳ ὕπνῳ μαλακῶς ἔκειντο βεδυθισμένοι, καὶ μελαγχολικὴ σιγὴ ἐβασίλευε παντοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς, ἐκ τῶν λευκῶν φουστανέλων διέκρινον τὸ φίλον τάγμα, τὸ ὁποῖον προῦχάει σιγᾶ, ἠνωμένον καὶ θαρδῶς μέχρις ὅπου ἔλαμπον τὰ τελευταῖα πυρὰ. Ἐπειτα ἐν ἀκαρεῖ διασπᾶται ὡς κύμα, καὶ πλημμυρεῖ τὰ περίξ, καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐκείθεν ὅπου ἐπεκτείνεται ἀκούω ὑψούμενον διακεκομμένον στενωγμὸν, ὡς πνιγμένου ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων ἐνῶ τὰ κύματα κοχλάζουσι ἐντὸς τοῦ λαίμου μετὰ τῆς τελευταίας πνοῆς. Ἐπειτα ὁ συγκεχυμένος ἐκεῖνος στενωγμὸς μεταβάλλεται εἰς παρατεταμένον παράπονον, τὸ παράπονον γεννᾷ διαφόρους φωνάς, ὠρυγμοὺς ὀργῆς, μανίας καὶ ὄλον τὸ στρατόπεδον βλέπεις συγκεκινημένον, ἀναστατωμένον. Ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν ἀκούεται κραυγὴ τις «προδοσία,» καὶ ταύτην παρακολουθεῖ αἰφνίδιος πάταγος γῆινων κεραυνῶν. Ἀκούσατε, φίλοι, ἀκούσατε πῶς ὁ Θεὸς ἐπροστάτευσε τοὺς Ἕλληνας.

ΠΟΡΦ. Ἐξακολούθησον, ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν λόγων σου ζωὴν λαμβάνει τὸ προσεκτικὸν πλῆθος.

ΜΕΤ. Μόλις οἱ ἄνδρες τοῦ Σουλίου κατέσφραξαν τοὺς Γκέγκιδας, ταχέως ἀπεσύροντο. Ἐκεῖνοι ὄνειροπολοῦντες εἰσέτι, ἔξε-

γερθέντες δὲ ὑπὸ τοῦ τρύμου, ἐνόμιζον ὅτι προσεῖλόγοντο ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἡπειρωτῶν. Αἱ διάφοροι γενεαὶ τοῦ Ὀσμυλῆ ἤρχισαν ἀλληλοσφάζόμεναι ἐκ τῶν ἀντιθέτων στρατοπέδων. Τοῦτο δὲ διὰ τοὺς ἀνδρείους μας ἦτο τὸ σημεῖον γενικῆς ἐσθολῆς. Ἡχοῦσιν αἱ σάλπιγγες, τρέχει ἡ φάλαγξ τοῦ Τζαβέλλα καὶ τῶν ἀδελφῶν Γιολδάκη ἢ μὲν τὰ πλευρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ δὲ τὰ νῶτα προσβάλλει, καὶ ἐν μέσῳ ἴσταται ἡ ὑψηλὴ καταστρεπτικὴ ὀργὴ τοῦ Μάρκου. Πῦρ καὶ θάνατον παντόθεν περίξ ἐξεμοῦσι· τὰ κεραυνοβόλα στόματα, καὶ ὁ σίδηρος λάμπει ἐν μέσῳ τοῦ φρικώδους ἐκεῖνου φωτὸς, καὶ συρίζει ὁ μόλυβδος, καὶ τρέμει τὸ ἔδαφος, καὶ ἀντηχεῖ τὸ ὄρος, καὶ μέγα νέφος κοριοῦ, σπινθήρων, καπνοῦ καὶ φλογῶν μέχρις οὐρανοῦ ὑψοῦται.

ΠΟΡΦ. Ἄ! τρομερὰ θεά!

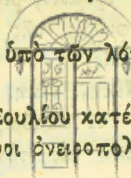
ΜΕΤ. Αἰμόχρους ἐν τούτοις ἡ πρώτη ἡὼς ἐν τῷ οὐρανῷ λάμπει ἐπὶ τῇ σφαγῇ τῶν Τούρκων, οἵτινες στρέφοντες περίξ τὸ ἐκπεπληγμένον βλέμμα θεωροῦσιν ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἀνυψουμένην τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ. Καθ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, αὐξάνει καὶ εἰς τοὺς νικητὰς τὸ θάρρος καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἤδη ἀπ' ἐνὸς ὀρμητικῶς τρέπονται εἰς φυγὴν οἱ βάρβαροι.

ΠΟΡΦ. Ὡ ἄπειρος χαρὰ!

ΜΕΤ. Ἄλλ' ἀπ' ἑτέρου εἶδον, ἀν καὶ μακρὰν, ἐπιμονόν τινα καὶ ἀγρίαν καὶ ἀβέβαιον πάλην. Ἐθριάμβευσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐγὼ ἔπκλον. Ἐφαίνετο ἀγέλη λύκων, οἵτινες διαφιλονεικοῦντες ἀλλήλοις τὸ κυνήγιον, καὶ συνωθούμενοι περίξ τούτου, ἐβύθιζον τοὺς ὀδόντας εἰς τοὺς λάρυγγας τῶν ἔπειτα ἀποσπώμενοι καὶ πάλιν, ὄλοι συσφιγγόμενοι καὶ ὠρούμενοι, οἱ θηριαδέστεροι μετὰ τοῦ νενικημένου λειψάνου ἀπεσύροντο εἰς τὸ βουνόν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς δὲν διεκρίνετο ἡ τῆς νίκης ὑπερφηάνεια!—Ἐμεινα ὀλίγον πάλιν ἐν τῇ θεᾷ ἐκείνῃ, καὶ ὅταν ἔστρεψα τὰ βλέμματά μου ὄλοι οἱ βάρβαροι ἦσαν κατεστραμμένοι εἰς τὴν πεδιάδα.

ΠΟΡΦ. Χεῖρ παγερὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ στήθος μου, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων σταματᾷ τὴν φωνὴν ἥτις ἠθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Ἰψιστον. Ἄ! ἀρχηγὸς τις ἴσως ὑπῆρξεν ἀτυχὲς θῦμα τῆς υπερβαλλούσης ἀνδρείας τοῦ οἴμοι! πέπρωται λοιπὸν νὰ κλαύσωμεν διὰ τὴν νίκην!

ΜΕΤ. Ἄ! πάτερ, μὴ λυπήσῃ προῶρος. Γινώσκεις ὅτι πάντοτε ὁ οὐρανὸς πληροῦται διὰ τοῦ αἵματος καὶ ἐὰν τις τῶν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ἀρχηγῶν ἔπεσε, δὲν δύνανται τὰ δάκρυά μας νὰ τὸν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ζωὴν. Χαῖρε λοιπὸν, χαῖρε διὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν.

ΠΟΡΦ. Ὡ ἐὰν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἠσθάνεσο τὸν τρόμον ὀν-περ αἰσθάνομαι, καὶ εἶχες τὸν στοχασμὸν ὅστις με καταδιώκει . . . ὀλίγον καὶ δι' ἐσὲ ἤθελεν εἶσθαι τὸ δάκρυ. Αἶδιε Θεέ, ἐὰν ὑπερασπίζειςαι τὸν λαόν σου, ἐὰν σταθερὰ ὑπάρχη ἐν τῇ Θεϊκῇ διανοίᾳ ἡ ἀπελευθέρωσις καὶ τὸ μεγαλεῖόν του, ἄς μὴν ἐπαληθεύσῃ ἡ προαίθησίς μου—ἡ νίκη αὕτη ἄς μὴ γίνῃ πρὸς ἡμᾶς ἡ σκληροτέρα τῶν καταστροφῶν. Ἀδελφοί, ὁ χρυσίζων ἥλιος, τὸν ὁποῖον βλέπετε ἐκεῖ λάμποντα, δὲν ἤθελε περιβάλλει πλέον με τὸ καθαρὸν φῶς του τὰ ὄρη ταῦτα ἐάν. . . . Ἄλλ' ἀκούω ὑπόκωφον στεναγμὸν . . . πλησιάζοντα ποδοπατήματα!—Βραδέως ἐπιστρέφει ἀπόσπασμά τι με τὰ ὄπλα ἐστραμμένα πρὸς τὴν γῆν, καὶ τὰς χεῖρας ἔχουσιν εἰς τὴν κόμην τῶν ἔμπροσθεν ὄλων πολεμιστῆς στενάζει καὶ ἀπελπίζεται. Ὡ Θεέ μου..! εἶναι ὁ Κων-σταντῖνος.

ΜΕΤ. Δυστυχεῖς ἡμεῖς! καὶ ἤθελεν εἶσθαι ἀληθές...

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Κωνσταντῖνος μετὰ στρατιωτῶν καὶ οἱ ἄνω.

ΚΩΝΣ. Πάτερ! . . . ἐξ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ μου σὲ ἐρωτῶ.

Ἡ Χρυσῆ. . . με τὰ τέκνα της.;

ΠΟΡΦ. Ἄ σιώπα... σιώπα, ἐπειδὴ ἡ λύπη μου ἀρκούντως σὲ ἔννοεῖ. Εὐτυχῆς ἐκείνη! ἀνεχώρησε.

ΚΩΝΣΤ. (1)

ΜΕΤ. Ὅποῖος λόγος!

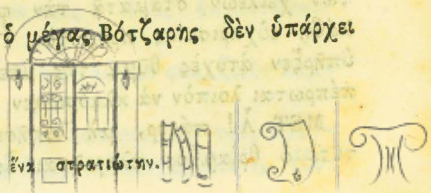
ΠΟΡΦ. Ἡ καρδία μοι τὸ εἶπε!

ΜΕΤ. Ὡ σκληρὸν συμβεβηκός!

ΛΑΟΣ. Ἐγάθημεν!

ΜΕΤ. Ὁ ἰσχυρὸς, ὁ ἀνδρεῖος, ὁ μέγας Βότζαρης δὲν ὑπάρχει πλέον!

ΚΩΝΣ. Μόλις ἀναπνέει.

(1) Ὁμιλεῖ ταπεινῇ τῇ φωνῇ πρὸς ἕνα στρατιώτην.

ΠΟΡΦ. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἀκτίς ἐλπίδος; Οἴμοι! δὲν ἀποκρίνεσαι... Βεβαία λοιπὸν εἶναι ἡ συμφορὰ μας!

ΜΕΤ. Ἀλλὰ πῶς, Θεέ μου, πῶς ἔπεσεν ὁ μέγας ἐκείνος; ἐκείνος ὅστις ἐφάνετο ἄρχων τοῦ θανάτου... ἐκείνος ὅστις ἀπειράκις ἔσωσε τοὺς Ἕλληνας!

ΠΟΡΦ. Ὁ Θεὸς μᾶς ἐγκαταλείπει ἐὰν μᾶς ἀφαιρέσῃ τὴν ψυχὴν ἐκείνην!

ΜΕΤ. Καὶ δὲν ἔχεις δι' ἡμᾶς λόγους παρηγορίας διηγούμενος τὸν γενναῖον θάνατόν του;

ΚΩΝΣΤ. Ὡ Θεέ μου! Παρ' ἐμοῦ ζητεῖτε λόγους παρηγορίας; Ἐδῶ, ἐντὸς τοῦ στήθους μου δὲν ἔχω ἡ ἀπληπισμένον ὠρυγμὸν, καὶ ὁ ὠρυγμὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ διαβραγαῖ ἢ εἰς δάκρυα. Ἐπὶ τοῦ πεπληγωμένου ἀδελφοῦ μεταξὺ τῶν ὄπλων σὲ ἐζήτησα, ποθητὲ θάνατε, καὶ σὺ ἀρκούμενος ἐπὶ τῷ κτυπήματι, τὸ ὁποῖον ἐν ἐνὶ καὶ μόνῳ ἀνθρώπῳ μυρίας ζωᾶς μᾶς ἀφαιρεῖ, με ἀπέκρουσας.

ΠΟΡΦ. Ὡ Θεέ μου! ὁποῖα νεκρικὴ συνοδία ἔρχεται!

ΜΕΤ. Τὰ γεροντότερα παλλικιάρια του φέρουσι τὸν Ἥρωα ἐπὶ τῶν πιστῶν ὤμων των.

ΠΟΡΦ. Ὅλοι οἱ πολεμισταὶ του τὸν ἀκολουθοῦσι με κεκλιμένον μέτωπον!.. Ἄ, οὕτω λοιπὸν ἐπιστρέφουσιν ἀπὸ τὴν νίκην!

ΜΕΤ. Ὅποῖοι λυγμοί! ὁποῖοι βαθεῖς στεναγμοί!

ΠΟΡΦ. Μέχρι γῆς πίπτουσι τὰ ἄφθονα δάκρυα τῶν παλλικαρίων, τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν ἔκλαυσαν.—Ἰδέτε, κλαίουν ὡς νὰ ἔχασαν τὸν πατέρα των!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ.

Ὁ Μάρκος Βότσαρης, θανατηφόρος πληγωμένος εἰς τὴν κεφαλὴν, φέρεται ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν γεροντοτέρων στρατιωτῶν του, ἀκολουθούμενος ὑπ' ὄλων τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες ἔχουσι τὰ ὄπλα ἐστραμμένα πρὸς τὴν γῆν ὡς καὶ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ. Ὅπισθεν τούτων ἔρχονται ἀλυσόδετοι οἱ αἰχμάλωτοι τοῦρκοι, καὶ τὰ ὄπλα, αἱ σημαῖαι καὶ οἱ ἵπποι οἱ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀφαιρεθέντες.

ἸΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ ΠΡΩΤΟΦΩΝΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

φοί ἐδῶ ἀποθέσατε τὸ προσφιλὲς φορτίον. Δύναται ἴσως μίαν φορὰν ἀκόμη ἀσθενῶς νὰ ἀνοίξη τοὺς ὀφθαλμοὺς, νὰ ἀκούσῃ τὸν χαιρετισμὸν μας... νὰ δεχθῆ ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ χεῖλους τοῦ τοὺς πανυστάτους ἀσπασμούς μας (1).

ΠΟΡΦ. Οἴμοι! πληγωμένοι εἶναι εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον, τοσοῦτον ὑπερήφανον ἠτένισε πρὸς τὸν Οὐρανόν, ὅλον αἰμοσταγὲς κλίνει πρὸς τὴν γῆν. . . ὦ! τὸ πρόσωπόν του εἶναι πλήρες τῆς τοῦ θανάτου ὀχρότητας.

ΚΩΝΣΤ. ὦ ἀδελφέ μου! νὰ ἐπέλθῃς μετὰ τοὺς θρίσμβους σου, ἵνα μᾶς ἀποκαταστήσῃς προσφιλῆ τὸν κλάδον τῆς δάφνης.... ὁ ὑπερβάλλον ἐνθουσιασμός σου σὲ ἐπρόδωκε. Ἄντι δὲ τοῦ κλάδου ἐκείνου ἔθεσας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας στέφανον ἐξ ἀκανθῶν. Μόλις ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς γενικῆς σφαγῆς, σὺ ἀπὸ σκηνῆς εἰς σκηνὴν «Ποῦ εἶναι οἱ Πασσάδες» πετᾶς φωνάζων. Ἐπιπτον ὑπὸ σοῦ θεριζόμεναι αἱ ἀνώτεραι τῶν Μουσουλμάνων κεφαλαί, ἐπιπτεν ὁ ἔνοχος Πασσᾶς· καὶ σὺ μὲ γενναίαν ὀργὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐφώναξες· «Τρέμετε θάρβαραι· εἶμαι εἰς τὸ στρατόπεδόν σας, κεῖμαι ὁ Βότσαρης ὅστις εἰς τὴν καρδίαν σας βυθίζω τὸ ξίφος μου». ὦ! σ' ἐφόνεον φεύγοντες οἱ δειλοὶ, καὶ πληγὴ χερσὸς τρεμούσης ἐκλόνισε τὴν στήλην τῆς Ἑλλάδος (κα'). Καὶ τί εἶναι πρὸς ἡμᾶς τώρα ἀντι μᾶς καὶ μόνης βραϊδῆς τοῦ αἱματός σου χεῖμαρδος ἐχθρικοῦ αἱματος; Τοιαύτη ἐκδίκησις δὲν μᾶς εἶναι παιδρὰ.

ΜΕΤ. Σταθῆτε.— Ἀνεγείρει τὸν πέπλον τοῦ θανάτου, ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων κρατεῖ τὴν φεύγουσαν ψυχὴν.

ΚΩΝΣΤ. ὦ ἀδελφέ μου!

ΠΟΡΦ. Μάρκε!

ΣΤΡΑΤ. Πάτερ. (2)

ΜΕΤ. ὦ δυστυχὲς ἦρωσ!

ΜΑΡΚ. Φίλοι, διατὶ κλαίετε . . . χείρων ἀποθνήσκω (κα'). Ἀφίνω ἐλευθέραν τὴν πατρίδα μου . . . καὶ εἰς σᾶς ἀφίνω τὸ παράδειγμα μου. . . τὸ ὄνομα. . . τὰ τέκνα μου.— Ποτὲ δὲν ἀποκτάται ἐλευθερία ἢ ἀντὶ ἀδράς τιμῆς αἱματος . . . Ἐάν θέλετε νὰ τιμῆσητε τὴν μνήμην μου φεῦ! ὁμονοοῦν-

(1) Οἱ στρατιῶται ἀποθέτουσι τὸν Βότσαρη ἐπὶ τινὸς λίθου καὶ σχηματίζουσι περὶ αὐτοῦ εἰκόνα συγχινητικωτάταν.

(2) Ἀσπαζόμενοι τὴν χεῖρά του.

τες καὶ φνωμένοι νὰ ἦσθε πάντοτε, ἀδελφοί μου . . . εἰς τὸ αἶμά μου τοῦτο σᾶς ἐξορκίζω. Κατορθώσατε ὥστε νὰ μὴ τὸ ἔχυσα εἰς μάτην, καὶ ἐκπεραιώσατε τὸ μέγα ἔργον ὅπερ ἤρχισα.— Ἐντὸς τοῦ ἀφώνου μνημιάτος μου τότε τὰ ὀστά ταῦτα θὰ φουάζωσιν ὑπὸ ἀγαλλιάσεως.

ΚΩΝΣΤ. Ἄ ναι, ὅλοι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ αἱματός σου ὀρκιζόμεθα νὰ σὲ ἐκδικήσωμεν διὰ τῆς δλοκλήρου καταστροφῆς τῶν ἐχθρῶν.

ΣΤΡΑΤ. Ὅλοι.

ΠΟΡΦ ὦ υἱέ μου, ὦ τέκνον μου . . . ἀφίεις τὸν γηραλέον πατέρα σου.

ΜΕΤ. Αὐτρωτὰ τῆς πατρίδος, δὲν θὰ σὲ ἴδωμεν λοιπὸν ποτὲ πλέον;

ΜΑΡΚ. Εἰς τὴν πατρίδα συσταίνω τὰ τέκνα μου . . . καὶ εἰς τὴν ἀτυχῆ Χρυσῆν μου . . . ἀφίνω τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς νίκης μου τὸ ὅποιον μοὶ ἐζήτησε (1) κατορθώσατε νὰ τὸ λάβῃ. Φίλοι μου . . . αἰσθάνομαι ὅτι ὑφοῦμαι ἀπὸ τῆς γῆς . . . μὲ λύπηνημον σᾶς ἀφίνω . . . ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν πάντοτε θὰ δέωμαι τοῦ ὕψιστου.

ΜΕΤ. Ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀκόμη προσμειδιᾷ.

ΠΟΡΦ. Ψυχὴ μακαρία!— ἀναπαύθητι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Κυρίου σου.— Χαῖρε Βότσαρη, χαῖρε.

ΤΕΛΟΣ.

(1) Δίδει πρὸς τὸν Πορφύριον χειρόμακτρον βεβαμμένον μὲ τὸ αἶμά του.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

(α.) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (Ἰανουάριος 1823) ὁ Κόμης Κωνσταντίνος Μεταξῆς Κεφαλλῆν, κληθεὶς παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήτεως ἐπαρχος Αἰτωλίας, ἐφθασεν εἰς Μεσολόγγιον. Ἐσχε δὲ τὴν δέξαν νὰ προσπελάσῃ ἐκεῖ ἐνώπιον τοῦ Ὀθωμανικοῦ σόλου, παραπλέοντος τότε ἐν τῷ κόλπῳ Πατρῶν, ἀνευ βλάβης οὐδενὸς τῶν ἐπὶ τῆ ἀλιευτικῶν πλοιαρίων του, τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν ἀκολουθίαν του μέχρι Βασιλάδων, ὅπου μετὰ ἐκτάκτων ἐνδείξεων χαρᾶς ὑπεδέχθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλιέων.

Ponqueville, Tom. IX. Libr. V.

(β.) Ἐπλησίαζεν ἐν τούτοις ὁ τοῦ πολέμου χρόνος, καὶ ἀνάγκη ἦτο νὰ λάβῃ ἀπόφασίν τινα, ὅτε ὁ Μάρκος Βότσαρης ἐμήνυσε πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἐκείνου τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ ἐκδοθῆ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἱεροῦ ἱεροῦ μετὰ τοῦ συμφέροντος τῶν Σχηματάρχων. Προέτει-

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΕΡΙΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

νε να παρέξη δίοδον πρὸς τὴν ὀπισθοχώρησίν των, ἀποδιώκων τοὺς φυλάττοντας τὸ Σπαρτὸν-ἕρος Ὁσμηνίδας, καὶ ὑποσχόμενος νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς ἐλευθέρως νὰ διέλθωσι τὸ Μακρὺ-ἕρος ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πάτρια ἔρη.

Ἐυκολώτατον ἀπέβαινε τὸ τοιοῦτον, καθότι ὠφελεῖτο ὑπὲρ τῶν κατασκόπων τοῦ Ὁμέρ-Βριώνη, ἡ δὲ καταστροφή διεβράχη ἅμα ἔφθασεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ εἰδησίαι, ὅτι ὁ Μάρκος Βότσαρης τὴν νύκτα τῶν ἑπτὰ Μαΐου προσέβαλε καὶ κατέστρεψε τοὺς ἐν τῷ Ὀλπὲ ἐσκηνωμένους, τεύρχους κτλ.

Rouqueville, Tom. IX. Cap. IV.

Ὁ Ὁμέρ-Βριώνης ἐπανάλαβε τὰς μετὰ τοῦ Μάρκου Βότσαρη σχέσεις του, καὶ συνεφώνησαν νὰ διαλύσωσι τὸ ὑπὸ τὸν Ἰουσοῦφ Πασσᾶν ἐν Βονίτση συνενωθὲν στρατόπεδον. Ὁ Ὁμέρ-Βριώνης ἦτο προδότης, ἀλλὰ τίς ἤθελε τολμήσῃ νὰ μεμφθῇ τὸν Μάρκον Βότσαρην ὅτι ὠφελήθη ἐκ τῆς προδοσίας τούτου ἔπως ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του; Καὶ ἀνευ αὐτοῦ τοῦ Ὁμέρ-Βριώνη ἤθελεν ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του. Τὸ ἀποτέλεσμα τάχως τὸ ἀπέδειξε.

Οἱ ἐπαναστάται καθ' ὅλην τὴν νύκτα διαφιλονεκοῦσι μὲ τὰ ξίφη τὸ ταμεῖον τοῦ στρατηγοῦ των. Ὁ Μάρκος Βότσαρης, ὅστις ὑποσχέθη πρὸς τὸν Ὁμέρ-Βριώνην νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρων τὴν διάβασιν μετὰ τὴν λειποταξίαν των, ἐτήρησε τὸν λόγον του.

P. T. S. Doufèy, Sixième par. Cap. 1 Pag. 279.

(γ.) Παρατηρήθη ὅτι ἐνεκά τινος προαισθήσεως συνήθους πρὸς τοὺς πολεμιστὰς ὀφτινες πλησιάζουσιν εἰς τὸ τέρμα τοῦ βίου των ὁ ἀετὸς τοῦ Σουλίου συνεχῶς ὠμίλει περὶ τοῦ Λεωνίδα. Ἐφαίνετο ὅτι ἐπέδιωκε τὴν δόξαν τοῦ ἀειμνήστου τούτου βασιλέως, ὅπως ἀφήσῃ αὐτὴν κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα του· ἦτο τὸ μόνον κληροδότημα ἕπερ ἠδύνατο νὰ τοῖς μεταβιβάσῃ, καθότι πάντοτε ἦτο πτωχὸς καὶ ἄλλο δὲν ἔμελλε νὰ φέρῃ εἰς τὸν τάφον ἢ στέφανον δάφνης.

Rouqueville T. IX. Cap. V.

(δ.) Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν, καθ' ἣν τὰ τοῦ ἔθνους δεσμὰ ἦσαν λελυμένα, ὁ Μάρκος Βότσαρης μελετᾷ τὴν ἀθανασίαν του ἀποφασίζε νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀποχαιρετᾷ τὴν εἰκογένειάν του, καὶ συνιστᾷ αὐτὴν πρὸς τὸν σεβάσμιον Ἰγνάτιον ἀρχιεπίσκοπον ἀξιῶν παντὸς ἐπαίνου διὰ τε τὰς ἀρετὰς καὶ γνώσεις του.

Alexandre Souzo Liv. V. Pag. 293.

Πρὶν ἢ ἀποπλοῦσθ ἀπεχαιρέτησε τὴν εἰκογένειάν του καὶ ἔγραψε

πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἄρτας Ἰγνάτιον, ἐστὶς πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀποσυρθῆ ἐν Πίσῃ.

Rouqueville, Libro IX Cap. V.

(ε.) Ἡ συνέλευσις... ἀπένειμε τὸν βαθμὸν Ἀρχιστρατήγου τῆς Πελοποννήτου τῷ Κολοκοτρώνη, τὸν δὲ Ἀκορνανίας καὶ Αἰτωλίας τῷ Μάρκῳ Βότσαρῃ.

Alexandre Souzo Liv. V. Pag. 276.

(στ.) Αἱ συνεδριάσεις καὶ ἀποφάσεις τῆς συνελεύσεως ἐλάμβανον χώραν ὑπὸ τὴν σκιὰν δασυλλίου τινοῦ κέδρων καὶ πορτοκαλεῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς μέχρι μεσημβρίας, ἐνῶ τὸ ἀκρῆσ-τήριον καὶ οἱ θεαταὶ ἔμενον κατὰ μέρος ὑπὸ τὰς ἐλαίας.

Rouqueville, Libro IX Pag 93

(ζ.) Ἀλλόκοτος ἦτο ἡ θεία τῆς δημηγύρεως ταύτης ἀνθρώπων διαφόρων κατὰ τὰς ἐνδυμασίας, τὰ ἦθη καὶ τοὺς χαρακτῆρας· ἀφ' ἐνδὸς ἐφαίνοντο οἱ Μανιάται μὲ τὰς κυματιζούσας κόμας των, καὶ τὰς πλατείας περισκελίδας των σχηματιζούσας πτυχὰς περὶ τὴν μέσην των ἀφ' ἐτέρου οἱ προύχοντες τῆς Πελοποννήσου, οἱ πλείονες τῶν ὀπείων ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν διὰ καθουκίου, καὶ ἔφερον μηλωτὰς διὰ κακουκίου ὑπεραμμένας· ἐνταῦθα ἔκειτο ὁ Ὑψηλάντης εὐρωπαϊτὶ ἐνδεδυμένος· ἐκεῖ ὁ ὀρσειβίος Κολοκοτρώνης, λίαν πολυτελῶς ἐνδεδυμένος ἀλθανιστί· μακρύτερα δέκρινε τίς τὴν διδασκαλικὴν ἔπαρσιν τῶν Ὑδραίων Γερουσιαστῶν ἢ τὸ εὐγενὲς καὶ πνευματῶδες πρῶτον τῶν Ψαριανῶν. Μετ' οὐ πολὺ ἐφάνη ὁ Ὀδυσσεὺς περιστρέφων τοὺς ἀγρίους ὀφθαλμούς του ἰδὼν τὸν Νέγγρην ὠχρίασεν ὑπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ ακυθρωπῶς ἐκάθισεν ὑπὸ μεμονωμένον τι δένδρον.

Alexandre Souzo, Liv. V. Pag. 268

(η.) Πρὶν ἢ ἀρχίσωσιν αἱ συζητήσεις προεφέρετο ὁ ὄρκος οὗτος· «Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος μου ὅτι θέλω ἐνεργήσῃ μεθ' ἄγνου καὶ ἀκλονήτου πατριωτισμοῦ, ἐπίσης νὰ ἐργασθῶ ἐν εἰλικρινεῖ ἐνότητι, καὶ νὰ ἀποβάλω πᾶν αἰσθημα ἰδιωτικοῦ συμφέροντος κατὰ τὰς μελλούσας συζητήσεις.»

Alexandre Souzo Livro V. Pag. 268.

(θ.) Ἡ τοῦ Μαυροκορδάτου παραίτησις ἀπὸ τῆς θέσεως Πρέσβρου τοῦ νομοθετικοῦ σώματος δὲν εἶναι γεγονός τῆς ἐν τῷ Ἀστρεῖ συνέλεύσεως· ἡ μὲν ἤρχισε τὰς 10 Ἀπριλίου 1823, ἡ δὲ συνέβη τὰς 14 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους· ἀλλ' ἔκρινα εὐλόγον νὰ ἀναφέρω τὰς μεταξὺ Μαυροκορδάτου καὶ Κολοκοτρώνη διαφωνίας.

Ὁ συγγραφεὺς.

(ι.) Ἐπίστευσεν ὅτι ἤθελεν ἐκπληρῶσθ τὸ χρέος ἀγαθοῦ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

πολίτου ἀποστρέφω τὴν παραίτησίν του, ἣν ἔκρινε ἀναγκαίαν ὅπως μὴ ἐξεγείρῃ τὰ ὑπερτώτα πάθη μεταξὺ τῶν δύο πρώτων σωμάτων τοῦ κράτους, ὧν ἡ ἄρμονία εἶναι τόσο οὐσιώδης πρὸς τὸν κοινὸν ἀγῶνα.

Doufey, Sixième part Chapit III. [Pag. 294.

(α. ιβ'.) Οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοί, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν Νέγγρην ὅπως ὑποσχάσῃ τὴν τῶν ὀπλαρχηγῶν ἰσχύν, προέτεινον νόμον τινα, ὅστις παρείχε τῇ κυβερνήτει τὴν ἐξουσίαν τοῦ νὰ ἀπονέμῃ διπλώματα ὀπλαρχηγῶν πρὸς τοὺς κατωτέρους ἀξιωματικούς, τοὺς ὑπηρετήσαντας τὴν πατρίδα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ὁ Ὀδυσσεὺς στραφεῖς πρὸς τὸ μέρος τῶν προϋχόντων, ἀνέκραξε: «Διὰ τῶν διπλωμάτων σας θέλετε νὰ ἐνοσπεύρητε τὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν διαίρεσιν». . . . Ἐπειτα στηριζὼν τὰ βλέμματά του ἐπὶ τοῦ Νέγγρη: «αἱ ἰδέαι αὗται, ἐξηκολούθητε, δὲν ἐγεννήθησαν ἐντὸς τοῦ ἐγκρατοῦ σας: ἀναμφιβόλως εἰς ἐκεῖνον μόνον ἀνήκουσι.»

Souzo Liv. V. Pag. 269

(ιγ'.) Ὁ Σερασκέρ Σελήμ καὶ ὁ Βεζύρης τῆς Εὐρώπης γινώσκοντας ὅτι συνέβαιναν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ, ἐν σπουδῇ δὲ ἀνακαλέσαντες τὰ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐξαποσταλέντα στρατεύματα, τὰ ἐπανωδήγησαν εἰς τὴν Εὐβοίαν ἥτις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὐρίσκειτο ἐστερημένη τῶν καλλιτέρων στρατιωτῶν της. Διερχόμενοι τὴν νῆσον ταύτην ἐφόρευσαν ὑπὲρ τὰ τρισχιλία γυναῖκόπαιδα, καὶ τοσοῦτον τρόμον ἐνέσπειραν, ὥστε ὅσοι τῶν κατοίκων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν εἰς τὰ ὄρη κατέφυγον εἰς Σκιάθον, εἰς Σκόπελον, καὶ μέχρι τοῦ Ζήνου.

Pouqueville Libro IV Cap. V.

(ιδ'.) Ὁ ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀποχωρισμὸς τοῦ Βότσαρη ἔλαβε χώραν 9 μῆνας πρὶν τοῦ θανάτου του, ἐὰν δὲν σφάλῃ ται τὰ τῆς ἱστορίας χρονικά. Ὁ Βότσαρης ἐπεβίβασε τὴν οἰκογενείαν του δι' Ἀγκῶν κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1822, τὸ δὲ τελευταῖον ἐνδοξον ἄθλον του συνέβη περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1823.

Ὁ συγγραφεὺς.

(ιε'.) Τὰ Σοῦλι, ἡ Χρυσή, τὰ τέκνα του καὶ τὰ παλληκάρια του ἦσαν τὸ θέμα τῶν αὐτοσχεθῶν στίχων του, ὅταν, ἵνα τέρψῃ τὰς μακρὰς νυκτερινὰς ἀγρυπνίας, ἦδε καθήμενος παρὰ τὴν πυρᾶν τῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἀρακίνθου σκηνώσεων του.

Pouqueville Lib. IX Cap. V.

(ις'.) Σημειῶνω τὰ τῆς ἱστορίας χωρία ἀφ' ὧν ἠρύσθη τὴν ἰδέαν τῆς σκηνῆς ταύτης.

. . . . Ὁ Μάρκος Βότσαρης ὑπακρίθη ὅτι διετίθετο νὰ τοῖς παραδώσῃ τὸ Μεσολόγγιον ἀντὶ χρημάτων, ἀνανεώσῃ τὰ παλαιὰ σχέ-

σεις του μετὰ τοῦ Ἄγο-Βασσιάρ, ἀγὰ μεγίστην ἐπιβροχὴν χαίροντος παρὰ τῷ Ὁμέρ-Βριῶν, καὶ ὠφελήθη ἐκ τοῦ διαστήματος τοῦτο ὅπως ὀχυρώσῃ τὴν πόλιν. . . . Ὁ Σουλῶτης ἠρώσας φέρων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ὑπὸ τῆς αἰδοῦς μετώπου του εἶπεν: «Ἄ! διὰ τὴν πατρίδα πρέπει νὰ θυσιάσῃ τις καὶ τὴν τιμὴν του.»

Souzo, Liv. V Pag. 254.

«Ἡμέραν τινὰ ὁ Σερασκέρ, ἔκθαμβος ἐπὶ ταῖς νίκαις ἐκείνου, μᾶς ἐκάλειτε παρὰ τὴν σκηνὴν του (Ἀγγελικὴν τὴν ἀδελφὴν τοῦ Βότσαρη καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, αἰχμαλώτους ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κουρνοῖδ), καὶ διατάξας νὰ παραταχθῇ ἐνώπιόν μας ὁ στρατὸς του, μᾶς νῆρώτησε τίς τῶν στρατιωτῶν του ὁμοίαιε περισσότερον τοῦ Βότσαρη: ἐγὼ δὲ τῷ ἔδειξα ἓνα μετρίου ἀναστήματος. Πῶς, ἀνέκραξεν, ἀνθρώπος τοσοῦτον μικρόσωμος δύναται νὰ προξενῇ τοσαύτην βλάβην εἰς τὸν στρατὸν μου; Γράφατέ του, μᾶς ἐπανελάβανε συχνάκις, γράφατέ του νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων: ἢ δὲ τῷ δώσω νὰ διοικῇ τὴν πλουσιωτέραν ἐπαρχίαν τῆς Ἡπείρου.»

Souzo Liv. V Pag. 303. Σημείωσις.

(ιζ'.) Τὸ ἀρχαιτάτον ἔθος τῶν πολεμικῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἀκολουθῶν ὁ Μάρκος Βότσαρης προητοιμάσθη διὰ τὴν μάχην δίδων συστάσιον πρὸς τοὺς στρατιώτας του. . . . Πάντες μετὰ τοῦτο ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ παντὸς ρύπου ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Καμπύσου, ἐνὸς τῶν εἰς τὸν Ἀχελῶον εἰσρέοντων ποταμῶν κτενίσαντες δὲ τὰς κυματιζούσας αὐτῶν κόμας, ἐνδυσθέντες τὰ λαμπρότερα φορέματά των, καὶ ἀνοῖσι τὴν κεφαλὴν στέφαντες, συνηρῶσθησαν ἐνώπιον τοῦ Πολεμάρχου ὅπως δεχθῶσι τὰς διαταγὰς του.

Pouqueville, Lib. IX Cap. V.

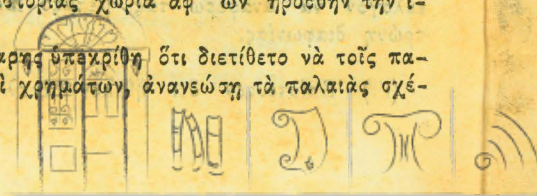
(ιη'.) Παρηγγεῖλε τότε πρὸς τὸν Κίτσον Τζαβελλα καὶ τοὺς ἀδελφούς Γιολδάκη νὰ προσβάλωσι τὸν ἐχθρὸν ταυτοχρόνως μετ' αὐτοῦ ἐκ δύο διαφόρων μερῶν παρ' αὐτοῦ προσδιορισθέντων, καὶ διέταξε τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειάν του περὶ τὴν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου.

Souzo, Liv. V Pag. 293.

(ιβ'.) Ἀκούσας ὅτι ὁ τίτλος του ὡς στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος διήγειρε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν, λαμβάνει ἐνώπιον αὐτῶν τὸ παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως πεμφθὲν αὐτῷ δίπλωμα, εὐλαβῶς τὸ ἀσπάζεται, καὶ τὸ σχίζει ἀνακράζων ἀπὸ τοῦδε τὰ διπλώματά μας πρέπει νὰ ἦναι ἐσφραγισμένα διὰ τοῦ αἵματός μας. Ὅστις ἡμῶν θέλει νὰ τὰ ἀποκτήσῃ, ἅς ἔλθῃ νὰ τὰ λάβῃ εἰς τὰς σκηνάς τοῦ Μουσταφᾶ.

Souzo, Liv. V. Pag. 294.

(ικ'.) Γονυπατήσαντες ἐνώπιον τοῦ σταυροῦ ἀνταλλάσσοσι τὰ ὄπλα, λαμβάνουσι δὲ ἐπειτὰ ἀπὸ τῆς χειρὸς σχηματίζουσι ἱερὰν ὄλυσιν.

συνηθροισμένοι ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος, καὶ προσφέρουσι τὰς μυστηριώ-
δεις λέξεις: « Ἡ ζωὴ μου εἶναι ζωὴ σου, ἡ ψυχὴ μου εἶναι ψυχὴ σου. »
Pouqueille Libro VIII Cap. VI.

(κα.) Οἱ Γκέγκιδες, οἱ Ἡπειρώται, καὶ οἱ Σκοδριάνοι, ὑφ' ὧν
συνέκειτο τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, ἐσκηνωμένοι χωριστὰ ἐπὶ τι-
νος πεδιάδος ἀνευ ὀχυρώματος καὶ νυκτερινῶν φυλάκων, πα-
ρεδίδοντο εἰς τὸν ὕπνον. Ὁ Βότσαρης εἰσέρχεται πρῶτος ἐν μέσῳ
αὐτῶν· ἑννέκ Γκέγκιδες ἐξεγείρονται καὶ ἐκπέμπουσι φωνάς· ὁ Βό-
τσαρης φρονεῖσι πέντε τούτων, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πίπτουσι πληγέντες
ὑπὸ τοῦ Τούσσα· δίδει τότε τὸ σημεῖον, καὶ ἡ σφαγὴ ἀρχίζει
ἐξ ὕλων τῶν μερῶν. Οἱ Γκέγκιδες νομίζοντες ὅτι προσεβάλλοντο
ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν, κενούσι τὰ πυροβόλα των ἐπὶ τῶν ἐ-
πισταθμιῶν τῶν συμμάχων αὐτῶν ἐν τούτοις αἱ δύο αὐται γενεαὶ
τοῦ Ὄσμυλῆ, κατηγοροῦσαι ἀλλήλους ἐπὶ προδοσίᾳ, λισσωδῶς
κατασφάζονται. Ὁ Βότσαρης ἀφίνει ἐν μέσῳ αὐτῶν πενήκοντα
περίπου Σουλιώτας καὶ διατάσσει τούτους νὰ πυροβολῶσι καὶ
νὰ τοῦς ἀποτρέψωσι τοῦ νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀπάτην των· λαμβάνει
μεθ' ἑαυτοῦ τοῦς ἄλλους, διευθύνεται πρὸς τὸ μέρος τῶν Σκοδρι-
ανῶν, καὶ ἀλθωνιστὶ φωνάζει· « Ποῦ εἶναι ὁ Πασσᾶς; οἱ ἐπανα-
στάται προσβάλλουσι τὰς ἐμπροσθοφυλακάς! » Τὸν νομίζουσι φί-
λον· τῷ δεικνύουσι τὴν σκηνὴν τοῦ Χουσεῖν Βέη, ἀνεψιοῦ τοῦ
Πασσᾶ τῆς Σκόδρας· εἰσέρχεται, εὐρίσκει αὐτὸν κοιμώμενον, καὶ
τὸν αἰχμηλωτίζει. Ὁ Κίτσος Τζαβέλλας παρακολουθούμενος ὑπὸ
ὀγδοήκοντα ὀκτῶ Σουλιωτῶν προφθάνει ὅπως φέρῃ εἰς ἀκμὴν
τὴν τῶν Ὄθωμανῶν ταραχὴν· ἐμφανίζονται ταυτοχρόνως οἱ ἀ-
δελφοὶ Γιολδάκη· ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκ
τοῦ ἐμπροσθεν κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, στενοχωροῦσιν
αὐτοῦς ἐκ τοῦ ὀπισθεν· οὔτοι δὲ, βλέποντες τὴν τῆς ὀπισθοχω-
ρήσεως ὁδὸν διακεκομμένην, ἀπελπιστικῶς ὀρμῶσι κατὰ τοῦ
Βότσαρη· σφαιρὰ τις ἐπιτυγχάνει αὐτὸν εἰς τοὺς νεφρούς· καὶ τοι
δὲ ἡ πληγὴ του εἶναι κινδυνώδης, κρύπτει αὐτὴν ἀπὸ τῶν συντρό-
φων του καὶ ἐξακολουθεῖ μαχόμενος· δευτέρα βολὴ θανατηφόρος
πλήττει αὐτὸν εἰς τὸ μέτωπον.

Souzo, Liv. V Pag. 296.

(κβ.) Ὁ Μάρκος Βότσαρης ἀνέλαβεν ἑλίγον τὰς δυνάμεις του
καὶ ἀπευθύνει πρὸς αὐτοὺς λόγους παραμυθίας· φάσκει ὅμως εἰς
Κεφαλόβρουσον διατάσσει νὰ σταθῶσι. **ΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ**
ΔΗΜΟΞΕΝΟΝ ΚΑΙ ΚΑΡΕΒΗ ΚΟΥΡΟΥΣΗ
του, οἱ τελευταῖοι λόγοι του ἀποτείνονται πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς
τὰ καλλιχρῆσά του, τὰ ὁποῖα προτρύνει πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς.
Doufey, Sixième part. Chap. IV Pag. 311.